SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

c. k. wyższego gimnazyum

W KOŁOMYJI

za rok szkolny

NAKŁADEM FUNDUSZU SZKOLNEGO.

KOŁOMYJA,

z drukarni Michała Biłousa 1880.

Qua ratione temporibus nostris Cornelii Taciti Annales critica arte tractentur.

napisał prof. Teodor Czuleński.

Qui novissume Mediceos codd. contulerunt, Baiterus et Ritterus primum ex eis sex primos Ann. libros continentem M litera alterum Ma designaverunt. Ex quibus M codex post Beroaldum a Curtio Pichena, Jacobo Gronovio, Francisco del Furia, a Baitero denique a Fr. Rittero a. 1857 collatus est. Alterum Mediceum codd. item Curtius Pichena, J. Gronovius, Fr. del Furia, Baiterus et Ritterus excusserunt. Sed in excutiendis codicibus M. et Ma quum neque temporum neque librariorum diversitatis rationem priores critici habuissent, neque alterum utrum codicem separatim contulissent, Ritterus, vir sollertissimus atque huius rei amantissimus collatione sua, pro virili parte omnium desiderio satis facere conatus est. Quae in eius collatione laude sint digna, quae non, mox videbimus.

In codicis M. utroque margine notae adscriptae reperiuntur, quas Bait. et Ritt. voce: margo significant. Praeter quas multa alia in ipso codice addita mutataque sunt. Itaque primum inter lineas super quasdam voces quaedam scripta sunt veluti 2, 32 septembrium. Tum sub vocibus, syllabis vel literis puncta posita sunt veluti 4, 46 miserere quae punctatio a criticis appellata est.

Tum in ipsis lineis quaedam voces hoc modo correctae sunt, ut una vel plures literae mutatae sint velut 1, 3 genitos, in qua voce litera prior *a* vel *u* in *o* correcta est. Denique quaedam literae erasae atque in earum loco aut aliae pictae sunt, aut spatium vacuum relictum est veluti 1, 38 ultima *u* litera in voce abnuerunt in rasura picta est. 2, 19 ad. stitit, literae duae erasae sunt, quae non necessariae fuerunt. Quae punctis subpositis aut literis superscriptis in codice correcta sunt, ea Ritterus in editione sua si-

gnis delineatis repraesentavit: Baiterus vero vocibus „littera superscripta"; „littera puncto notata" descripsit.

Quae eradendo correcta sunt uterque vocibus: in „rasura" Baiterus etiam: littera deleta significant, ea, quae literis in ipsa linea mutatis correcta sunt nota „corr.", cui nonnunquam additum est, quae litera syllabave in aliam mutata sit, quod nota: corr. ex — in; vel litt. e correctione significatum est. Atque scriptio prior plerumque nota pr. adiuncta reperitur. Quod si uterque criticus constanter diligenterque observasset, diversas corrigendi rationes accuratius cognoscere possemus. Quod quidem facile fieri potuit, si notae „corr." et „pr." ad eas tantum voces significandas adhibitae essent, quae in ipsis lineis correctae erant. Sed tamen aliud videmus rem diligentius inspiciendo. Itaque 1, 14. censebat nota „pr." addita apud Ritterum legimus, apud Baiterum censebant, litera *n* superscripta. Quinetiam eadem nota „pr." Baiterus discrepantiam vocum in lineis codicis scriptarum, a vocibus in margine scriptis significat veluti 1, 4. M. nullam praesens pr. M. (nulla in praesens, *margo*). Neque perspici potest, qua ratione ex „que mignarum", quod in codice M. 1, 6 legitur „quem ignarum" factum sit; porro qua criticae artis lege 2, 38 „tiberio *q* fuit" in „Tiberio fuit quo" mutari licuerit.

Ex multis locis ubi uterque eorum notam „pr." scriptioni addiderunt, et contra, ubi unus tantum ex iis id fecit, nonnullos proferemus: Bait. et Ritt. „pr." notam addunt: 1, 1 iulianus pr. — reliqus pr. — planesiam pr. — 1, 23 vincerent pr. — 1. 79 adiacentiae rupturum pr; — 2, 34 praetoriis pr. — occursane pr. Ritt. Bait. vero „occursant". — 6, 10 titii is abini pr. Ritt. Ritterus solus locos sequentes pr. nota illustravit: 1, 4 is pr corr. iis. — 1, 9 consolatuum pr. — 1. 15 quaestus pr. — 1, 50 erant Ber. erat pr. 1, 56 pacis pr. — 1, 64 quo defectum pr. — 2. 71, contingentis pr. — 3, 6 que pr. — 4, 5 eu sexusu pr. 6, — 21 scripit pr. scribit corr. 6, 53 iaceebantur pr. Baiterus contra plurimis locis pr. notam addit, quos Ritterus aut omisisse aut non conspexisse videtur. Veluti 1, 5 aea (ea) — 1, 39 regressu (regressi) 1, 41 absistunt (absistant) 1, 51, unetvicesimani (undevicesimani), 1, 60 militu (militem) 1, 71 inlussis (inlusisse) 1. 80 fuerentur (fruerentur) — 2, 22 marii (marti) — 2, 83 adseravit (adseruit) 2, 85 sitis (satis) 3, 57 queque sitior (quo quaesitior) 4, 31 uteiurando (ut et iurando) 4, 45 facimus (facinus). etc. Nunc ad singula quae-

dam illustranda accedimus: 1, 9 „apud“ antiquissimis temporibus, quinetiam, ut Baiterus opinatur, a librario ipso ex „aput“ correctum est. Quod vel certissime ostendit librarium „aput“ solitum esse scribere in libro vero, ex quo suum codicem descripsit „apud“ exstisse. Quam ob rem et in hac voce apud et in ceteris similibus (illud, istud, sed, aliud, quid, isdem, haud) litera *d* in fine vocis scribenda est. Sed qui novissime Tacitum ediderunt Ritterus, Nipperdeius d aut neglexerunt, aut mira quadam codicis observatione utramque scribendi rationem confuderunt. Itaque apud Ritterum in eadem fere linea „istem“ et „isdem“ invenitur, 2, 33 si quid et paulo inferius „si quit“. Attamen ne hanc quidem rem constanter Ritterus observavit, cum in cod. 1, 64 „aliut“ in eius editione autem „aliud“ reperiatur. Ex novis editoribus Haasius solus literam d in vocibus supra memoratis constanter tenuit.

1, 51 unetvicesimani (Baitero auctore) corr. ex undevicesimani quo in hac re offendimur, primum est quod, qua corrigendi ratione „unetvicésimani“ ex undevicesimani mutatum sit, a Baitero dictum non est; Ritterus locum hunc silentio praeteriit, nisi quod pro unetvicesimani „unaetvicesimani“ quinquies posuit, qua vocis forma librarius, qui codicem Ma scripsit, utitur. Ceterum viri docti re diligentius cognita legiones 17, 18, 19, cum Varo excisas (quas Ritterus adhuc 1, 18, 19 falso appellavit) non denuo scriptas esse, sed novas legiones 1 et 21 in Germaniam missas esse ostenderunt.

6, 33. De vitiosa correctione „exercitubus“, quod exercitus mutatum est, nihil certi dici potest, quum critici quonam corrigendi genere potissimum id mutatum sit, non dicant. Quod enim Ritterus in apparatu suo critico exhibet exercitus, corr. vetere m exercitibus, haud sufficit.

6, 49. Ritterus, nescio, quare commotus, „imbecillum“ coniecit. Atqui quod immbellum in codice scriptum est, vetere autem manu in „imbellem“ correctum, sensui optime respondet Etenim qui Tiridatis partes sequuntur, ipsum Romanis moribus excultum comi ingenio esse putant, adversarii eius vero imbellem Arsacidarum fortissimorum dissimilem censent.

Propter eam, quam supra memoravimus, notarum criticarum discreptantiam pauci tantum exstant loci, de quibus pro certo affirmari possit, in lineis ipsis literas quasdam mutatas esse. Quibus imprimis hi sunt adnumerandi:

1, 3, genitus corr. ingenitos Bait. et Ritt. genitus pr. Orellius vero

genitos corr. M. fuerat genitus vel genitas. — In eodem capite, hispaniensis corr. in — es. — *Bait.* hispaniensis pr. M; hispanienses corr. M. eadem manu; *Ritt. e* posterius est e vetere correctione fuit fortasse hispanienses.

1, 5. c nauum — G nauum. *Bait.* inferior pars litterae G a manu sec.

1, 8 augusta — augustae. *Bait* augustae corr. M. fort. ex augustu; *Ritt.* augustu vel augusta fuit, nunc ex corr. est augustæ in fine versus.

1, 19. desideria ferenda, ubi Bait. et Ritt. addunt: utrique *a*, litterae u aliquatenus simili, alio atramento superductae sunt lineolae.

2, 59 adversum — adversus; Bait. et Ritt. corr. in aduersus Or: „ductu ambiguo inter *m* et *s* Baiter.

Duo loci ex his, quos nuper attulimus, copiosius nobis explicandi videntur. Itaque 1, 8, legimus; Livia in familiam Juliam nomenque Augustae adsumebatur. Quae prior scriptio huius loci fuerit, vix erui potest, quum et Baiterus et Ritterus opinentur august*a* vel augustu hoc loco scriptum fuisse. Qua re manifestum est, eos editores, qui Augustum receperunt, non multa codicis auctoritate niti. Porro vero id quoque liquet, scriptionem Augustae haud spernendam esse. Ad eos, qui cod. scriptionem contemnunt, Nipperdeius accessit suamque opinionem his verbis munivit;

„Livia war die erste, die Augusta hiess, vorher bestand dieser Name nicht, sie konnte also nicht in ihm aufgenommen werden". Acutius quam verius dictum est. Attamen, qui post eum Taciti Annales ediderunt, eum secuti sunt. Atqui nomen Augustus iam exstitit. De Caesare Octaviano sane Tacito dicere non licuit; adsumebatur aut adsciscebatur in nomen Augusti.

Sed quum saepe Tacitus constructionem mutavit, tum hoc quoque loco cur idem fecisse non potuerit equidem non video. quum praesertim Ann. 12. 26 inveniamus: „qua in familiam Claudiam nomenque Neronis transiret". Quae quum ita sint, scriptio codicis: Augustae probanda nobis videtur.

Sunt praeterea in ipsis lineis notae, quae quid valeant, parum liquet. Quarum magnam partem posteriore manu additam esse ii, qui codices contulerunt opinantur. Atque imprimis, quae hac de re Bait. et Ritt. scripserant ea non solum. rem non explicave-

runt, immo vero tenebras ei offuderunt. Itaque Ritt. 1, 14, in Haterium statim invectus est: pro *est* — ut saepius. Eadem fere Orellius hoc loco adnotavit: *est* frequente hac nota. Baiterus vero silentio notam, de qua agitur, praeteriit, neque usquam eius mentionem fecit. Quo factum est, ut Taciti textus hoc potissimum laboret neque certe constitutus habeatur, quoad non demonstratum erit, quid nota supra memorata in uno quoque loco valeat. Atque in dies plures coniecturae oriuntur, mirae quaedam grammaticae leges proponuntur, veluti illa, quam Nipperdeius ad locum 2, 60 explicandum composuit. Haud pluris ea ducenda sunt, quae idem Nipp. ad 1,8 adnotavit: *est* fehlt in der Handschrift, ist aber notwendig, weil man sonst nach passus noch ein verb. fin. erwarten *uü.* erst durch erneutes Lesen erkennen würde, dass *est* ergänzt werden soll". Quae ratiocinatio viro doctissimo et de Taciti operibus merito minime digna est. Sed quoniam hac de re satis dictum esse puto ad alia pergo.

In cod. M. 1,168 sentiis legitur, ubi nota *ten* syllabam significat. Quam quum librarius 3.35 et 57 omisisset, confusae voces sentia et sentiae inde ortae sunt. Eodem libraii errore 1,17, tentes pro tendentes et 3,24 tendi pro tetendi scriptum nobis videtur.

1,65 hoc reperitur signum „—„, „adversum" ferri „quod Baitero et Rittero teste„ alia manu alioque atramento pictum est. Quod signum, quid valeat, non liquet, quamquam usque perhibetur, verba adversum ferri transponenda esse. Quae transpositio sententiae nullum lumen adfert, immo vero vim eius debilitat. Huc praéterea punctum et duo puncta in ipsis lineis picta adnumeranda sunt. Sed quoniam neque Baiterus neque Ritterus distincte dixerunt quae sit signorum, de quibus agitur, significatio, aliud quid quaerendum est, quo difficultas expediatur. Quod si locos, in quibus punctum vel duo puncta in codice posita sunt, diligentius consideraverimus, facile inveniemus, in vocibus hac ratione notatis errorem aliquem latere, cui ipse mederi non potuerit. Huc adnumerantur praeter alia: 3,30 equestrior, tum 3,54 poscis et, 3,32 lepidum. Item. Atqui errores facillime hoc amoventur, si ultimam, in aliis locis duas ultimas literas vocis praecedentis cum voce sub sequente iungimus Qua ratione 3,30 ex: „equestrior. tum" equestri ortum, 3,54 ex: „poscis. et" posci sed, 3,32 ex: „lepidum. Item" Lepidum mitem orietur. Quam medendi rationem Beroaldi acre in-

genium excogitavit. In aliis locis alio modo error puncto notatus emendatus est. Veluti 1,33 „credebatur. Qui," ubi „credebaturque" legendum est. 3,44 haec in codice reperiuntur: an. [et] Saevo virum signum 7 positum est a quodam, qui aut errorem iam puncto notatum esse non intellegebat, aut *et* omissum hoc modo supplere volebat. Quod posteriore tempore is, qui codicem corrigebat, superscripto *et* explicavit.

Difficillimis ad explicandum locis hic adnumeratur 1,59: Coleret Segestes victam ripam, redderet filio sacredotiu: hominum germanos nunquam satis etc. Qui locus quamquam multis coniecturis vexatus est, adhuc emendari non potuit. Neque eum facile emendatum iri putamus, priusquam demonstratum erit, utrum duo puncta ab ipso librario qui codicem descripsit, an alia quadam manu posita sint. Quae quum ita sint, nihil reliquum est, quam ut ad tempus lacunam puncto notari putemus.

In aliis locis literas quasdam, in aliis voces totas erasas esse supra monuimus. Atqui qui hoc modo scriptionis integritati consulebat, is plurimis locis scriptionem veram restituit. Quod vel haud multo post factum esse arbitramur. Etenim, qui posterioribus Tacito emendando operam dabant, ipsam codicis materiam radendo destruere ausi non sunt, sed alias sibi corrigendi vias invenerunt. Quae quum ita sint, quaeritur, sit criticorum nostrorum in rasuris inveniendis atque recensendis sagacitas. Jam primum Baiterus et Ritterus in hac re dissentiunt, quum ab utroque non easdem rasuras notatas videamus; tum de eisdem, quae alius erarendo correcta esse perhibet, alius alia eaque contraria opinatur. Itaque Rit. 1,1: deterrerentur (in rasura), 4,73 leve (in ras.); Bait. contra illud silentio praeteriit, huic notam *pr* tantum adposuit.

Quum hac de re plura proferre longum est, paucis rem absolvemus. Ita e quinque locis, in quibus Baiterus menda radendo correcta esse perhibet, Ritterus tres omisit, in duobus aliam corrigendi rationem adhibitam esse putavit. Etenim a Baitero haec sunt notata 1,32 mil—in *l* corr. 2,63 pfluit—p in ras. 3,13 Serueus—litt. *eus* in ras. habet. 1,26 indicantur—litteris *ea* correctis in ras. 2,9 flum Visurgis—flum M. littera initialis proximi vocabuli est in ras. Ritterus autem ad 1,26: litteris *ea* novo atramento et hic et alibi adiutae sunt, quod notare plerumque supervacuum est.

De punctis, quae literis supposita sunt quod corrigendi genus Ritterus quidem diligentissime observavit et in editione sua,

accuratissime ut repraesentaretur, curavit; Orellius vero, e Baiteri notis ad quartum librum tantum correctionis punctis significatae, ratione habita, in reliquis eam quasi nullius momenti rem neglexit. Sed in secunda editione Baiterus plura nobis communicavit. In qua corrigendi ratione investiganda Baiterus complures locos omisit, Ritterus aliis locis puncta non animadvertit, quamquam ea Baiterus supposita esse perhibet, veluti 1,44 „strunue", 1,58 „peremitiem" (Bait.) permitiem corr. in (pernitiem) etc.

Corrigendi haec ratio in universum aestimantibus nobis diligentissime a criticis tractata esse videtur, nisi quod non explicatum est, quo consilio literae quaedam in codice bis puncto notatae sint, quorum alterum eidem literae superpositum alterum suppositum est, veluti 3,12. „exinbiduum" (Bait. eximbiduum pr. M.: exinbiduum cor. M). 4,26 „omissusque" (Bait more omissusque pr. M.: more missusque corr. M.) In literis puncto notatis saepissime hae inveniuntur: ae pro e literae ee, ss, tt, td, dt, rr, cc, mm, pro e, s, etc. Error in verbi finitima syllaba commissus puncto notatus est 1,6 „reddantur", 1,31 venisset", 2,30 „prohibebantur" 4,16 „accederet", 4,70 „adisset", 6,50, „adventabant". Unde cognoscimus puncto literas delendas notari. Sunt tamen loci ubi deleta litera notata puncto ad errorem emendandum non sufficere videtur veluti 6,37 „icyro". Baiterus i literam delendam atque: primum „Cyro" legendum esse putat Ritterus vero: a „Cyro" restituit idque hac potissimam ratione confirmare conatur, quod aliis locis simili errore i et a literae commutatae sint cf 3, 15 „anfensas„ pro „infensas", 5,37 „ficta" pro „facta," 6,48 6,48 praefecturis" pro „praefecturas". Sed quoniam illa medendi ratio, qua notata litera deletur et in eius locum nihil substituitur, ad sensum verum restituendum hoc loco valet, cur eam reiciamus, non video. praesertim quum similia non desint. Namque eadem ratione 1,57 „ex eticlientium M. et clientium", 1,33 „adtiberii M, a Tiberii sermone", nostro loco denique „ex icyro" primum „Cyro et post Alexandro", orietur.

Literas punctis notatas diligenter observando id praeterea cognoscimus Tacitum non *vicessimus* neque *vicensimus* sed *vicesimus* scripsisse. Sed Nipperdeius codicis inconstantem scriptionem secutus est, Baiterus et Ritterus uno loco 1,39, „vicensima", excepto omnibus locis „vicesimus" formam restituerunt. Librarii porro non codicis auctoritatem sequuntur, qui pro *causa, accusator*

caussa accussator in textum receperunt. Eiusdem librarii error est *omississet*, 2,85, quod Nipp. et *rennuit*, 1,77 quod Ritterus conservandum esse putavit. Praeterea Nipperdeius praepositiones unam syllabam tantum continentes cum vocibus ad ipsas pertinentibus in unam vocem coniunxit, veluti 6,50 *agente* pro *a gente*. Denique id pro certo accipiendum est formas *permities* quam Nipperdeius et *pernuties*, quam Ritterus recepit falsas esse et *pernities* aeque ac *exin* non *exim* scribendum esse. Simili ratione commoti *haud* adverbium, quod in cod. haud, haut, hau, aut formas habet, cum Haasio *haud* scribendum esse putamus

De vocibus ea ratione correctis, ut inter lineas literae quaedam vocabulis superscriptae sint. In quibus locis critica ratione tractandis Baiteri et Ritteri curas diligentissime observari opus est, quia uterque alios locos omisit. In iis, quos Baiterus silentio praeteriit, hi sunt: 1,10 occupavisse, 1,23 incendebat, 1,26, reiciat,
r o b i d
1,34 exprobant; vocationem; papuli, 1,44 destrictis, 1,47 alius,
d i i i
1.62 haut, 1,65 intendentes, 3,61 poteretur; deminutum. Ritterus contra nihil ad locos sequentes adnotavit, in quibus sunt: 1, 38
t d d
ad, 6,13 hausum, 6,50 atpericula.

Quo tempore literae errorum corrigendorum causa in codice supersciptae sint, facile cognoscemus, si hanc corrigendi rationem omnibus ceteris, de quibus supra dictum est, posteriorem esse meminerimus. Quae opinio etiam ipsorum errorum genere confirmatur.

Itaque sunt, qui putent codicem M. ab homine Germano descriptum esse, quippe qui popularium suorum pronuntiandi rationem secutus consonantes permutaverit veluti 1,35 papuli, 1,38 turpidos, 2,10 gurgia, 2,17 callicæ, 2,44 pellantem, 3,15 cupiculo. Omnia id genus, postquam codex M. e Germania in Italiam allatus esset, ab Italo homine correcta esse. Sed non omnia recte correcta ex hoc potissimum cognosci quod passim scriptio recta mala cor-
i i
rectione depravata sit, veluti 2,47 oreretur, 3,61 et 71 poteretur,
t
1,32 prostratos verberibus mulcant; quo loco corrector veram rectamque scriptionem „mulcant“ suo ingenio indulgens in „mulctant“ mutavit Cui tamen virorum doctorum opinioni penitus

adsentire non ausim, præsertim cum ea, quam memoravimus, consonantium permutatio e lingua latina vulgari profecta fortasse sit.

4,13 *aeginensi n* inepte additum, cum hic de Aegio Achaiæ urbe, non de Aegina agatur. — 1,47 *ac ne postpositi contumelia intenderentur* „incenderentur“ hoc loco Tacitus scribere non potuit, quippe qui narraverit, Tiberium idcirco in castra proficisci noluisse, ne alterius exercitus seditio adhuc plane non pacata, intenderetur, quod idem valet ac „augeretur,“ si milites se a principe postpositos esse audissent.

Multis locis hoc corrigendi genere *e* vocalis in *de* syllaba
i i i
in i mutata est, veluti 1,32 destricis, 2,31, derexit, 2,42 demi-
i i i
nutionem, 3,58 delata, 3,61, deminutum, 4,17 deductam, 4,36
i i
destrictor, 4,40 derigenda. Cui rei veram lucem intulisse Halmii laus est Cf. Halm Beiträge zur Kritik *u.* Erklärung der Annalen des Tacit. Progr. 1846, Speyer, ex quo manifestum est, Tacitum *de* et *di* syllabas ubique accurate discernere. Sed quoniam omnes locos huc pertinentes afferre longum est, paucis rem illustrare conabimur. Itaque *dilectus* substantivo Tacitus constanter utitur, cum de militibus scribendis dicit, cf. hist. 3,50 recens dilectus, 2,57 festinatis per Galliam dilectibus. 4,70 recenti Vangionum — dilectu auctas, 4.14 Batavorum iuventus ad dilectum vocabutur; *delectos* vere eos milites appellat, qui e legione exercitata ad certum munus obeundum deliguntur, cf. hist. 4,35, mille delectos e quinta et quintadecima legione ann. 15, 26 vexilla delectorum ex Illyrico et Aegypto.

Aliud errorum genus inde ortum est, quod is, qui corrigebat infinitivum historicum cum 3 pers. plur. perf. in *ere* confudit. Quæ res a quibusdam editoribus non explicata, immo vero implicita est veluti ab Orellio, qui librarium alteram perfecti formam ignorasse usque perhibet cf. Tac. Ann. ed. Orel. ad 2,2. 2,57. 4,68. Qui si diligentius locos 2,1: venere, 2,11: exemere, 2,56: accepere, 2,64: egere, 2,79: expediere, etc. inspexisset, quam enuntiavit sententiam certe non dixisset. Atque Baiterus quidem vitiosa illa in sequenti editione omisit, et ad 2,2 omnes infinitivos falso a librario positos collegit.

De notis in margine codicis scriptis. Quas Ritterus et Orellius notas in cod. marg. scr. parvi duxerunt, Baiterus diligentissime

in sua Ann. editione imprimi iussit. Quarum plurimae correctionem continent: in quibusdam, ubi corrector ipse haerebat, plures voces propositae sunt, ut aptam lector ipse eligeret veluti ad 1,27 quae pergerent, margo: gererent, peragerent, 4.27 feroricia, margo: ferocia, ferociora, 4,30 medurius, margo ni clarius ni durius. E magno notarum numero unam proferemus, ut qua ratione a criticis recentibus tractentur, illustretur.

1,20 intus, margo invictus. Hac correctione spreta Muretus *immitis* scribi iussit, J. Gronovius: *tritus*, Rhenanus: *attentus*, Lipsius: *vetus*; quam Lipsii opinionem Halmius, Nipperdeius, Ritterus amplexi sunt. Nobis tamen hoc loco *intentus* sensui aptissime convenire videtur, praesertim cum syllabam „ten“ omissam esse pluribus locis supra monuerimus.

Ante artem typographicam inventam multis iisdemque variis rationibus viri docti eis Taciti locis quos vitiis, laborare putabant, mederi conati sunt. Ex quo autem celeberrimi auctoris libri typis impressi pluribus cogniti erant, mirum in modum numerus criticorum crevit ita, ut Lipsius questus sit: „ut olim vitiis, sic nunc remediis laboratur.“ Quae Lipsius de aequalibus suis dixit, haud scio an nobis de Ernestio, quique eum usque ad nostra tempora sequuntur, dicendum sit. Iste enim criticus mira Taciti emendandi cupidine incensus omnia, quae ad Ciceroniana dicendi exempla revocari nequibant, vitiosa esse putans ad textum qui dictur depravandum multum contulit. Alii critici vero, qui his proximis annis ad Tacitum recensendum accesserunt, palaeographicam. si ita dicere licet, rationem textus emmendandi amplexi sunt. Qui si literarum apices in vocibus a se suspectis diversa ab aliis pro babilique ratione sibi explicare videbantur, novam difficultatis solvendae viam proponere haud dubitaverunt. Quo factum est, ut plerumque loci, qui a superioribus criticis integri habebantur nullaque medicina egebant, vexarentur. Quae omnia mala Orellii editio lon ge remotura videbatur, praesertim cum eum diligentissima sua codicum excussione Baiterus iuvisset. Sed in ea ipsa re peccatum est. quippe cum Orellius non omnibus locis notas a Baitero sibi, communicatas recte intellexisset. Qua de causa Baiterus Tacitum ipse denuo iprimi curavit. Interea Ritterus codices denuo excussit, atque pro virili parte omnium ardentissimis votis respondere conatus est.

De glossis.

Cum in omnibus fere antiquorum scriptorum libris glossae inveniuntur, a librario insipiente in textum receptae, tum Taciti quoque libri eodem vitio laborant. Atque profecto de codice Ma, id pro certo affirmari potest. Qua re commoti critici glossas in codice M. quoque diligentissime quaesiverunt. Quorum curae num fructum expectatum tulerint, mox videbimus. Atque in hanc rem investigandam plurimum studium contulerunt Ritterns et Nipperdeius. Hic 1,63. 2,8. 2,73. 3,20. 3,68 glossas invenisse perhibet, quae tamen ab aliis imprimis autem a Rittero non agnoscuntur. Sed idem Ritterus multos alios locos protraxit, in quibus alii nullum glossae vestigium reperire potuerunt. Ut nullas in codice M. glossas esse ostendamus, quosdam falso suspectos locos hic afferemus

1,74. [quo ceteris eadem necessitas fieret] Ritterus sententiam hanc quasi nihil novi continentem spuriam esse putat. Atqui Tacitus consulto ea usus est, ut, quam ob causam Tiberius „palam et iuratus" verba fecisset, ostenderetur.

4,62 Ritt. M. Licinio L. Calpurnio consulibus ingentium bellorum cladem aequavit malum improvisum: [eius initium simul et finis exstitit]. Si pronomen „eius" ad „malum improvisum" referremus, sane enunciatio in dubium tracta tollenda esset; sed quoniam „eius" ad coepto apud Fidenas amphitheatro pertinet, nihil est, cur sententiam memoratam reiciamus.

6,53 futuris etiam [post Tiberium] caedibus Si „post Tiberium" omittitur, sententiae omnis vis atque gravitas perit.

4,1 [quippe isdem artibus victus est] Quatuor causas Ritterus attulit, ut haec supervacanea esse demonstraret. Quarum cum nulla satis valida sit, codicis auctoritas pluris nobis esto. 1,39. [rarum etiam inter hostes] Ritt: „glossa vel loco suo se prodit" Minime. Etenim 1,56 legimus: nam, rarum illi caelo, siccitate et amnibus modicis: 6,16: Piso, rarum in tanta claritudine, fato obiit 13,3: Ili, rarum in societate potentiae, concordes. —

3,68 [quippe alia parente geniti] Silani bonorum partem Lentulus filio reddendam censet. Quia vero iure universa rei bona publicabantur, nil mirum Lentulum proximam, quae ei in mentem venit, causam mitis iudicii prompsisse.

De lacunis.

Utrumque Medic. codicem lacunis laborare manifestum est.

Nunc videamus, num criticorum curae istius mali sanandi causa susceptae ad nostra tempora multum profecerint. 3,14 M. *interisse scripsissent.* Omnes editores perhibent, inter verba haec magnam esse lacunam, quam Ritterus ita explendam putat: accusatoresque intendere suspitiones proferri, quae — Piso et Plancina ad principem Liviamque scripsissent, expostulantes. — Pfitznerus vero opinatur, nullam hoc loco lacunam esse atque verbum scripsissent vitiose a librario pro: „scripta, si essent" picta esse. Cuius verba sunt: Es handelte sich um die Herausgabe des cap. 16. erwähnten libellus, dessen Inhalt die Freunde des Piso verrathen hatten: „Briefe des Tiberius und Aufträge gegen den Germanicus". Die Richter kamen dem Angeklagten, der Miene machte, als wolle er dieses Libell bei dem Senate niederlegen (promere apud patres) durch ihr allgemein gehaltenes Verlangen „scripta si essent, expostulantes", zu Hülfe, und dass sie durch die unzeitige Weigerung des Angeklagten nimmer Klarheit in diese, sie so tief berührende Sache erlangen sollten, liess sie ihren Grimm gegen den Angeklagten wenden.

1,35 M. *et si vellet imperium, promptos ostentavere.* Ritt: promptas res, Nipp. et Haas: promptos. Qui „res" supplendum in textu putant, similibus huic loco Taciti verbis An. 12,12: „vocante Carrene promptasque res ostentante" inducti sunt. Sed haec nihil ad rem pertinent, immovero si „res" substantivum adderetur, Taciti brevis elegansque sententia elumbis fieret, quam ob rem „promptos" legendum putamus.

1,69. N. nec adversus externos militum quaeri. Vulg: militem. Doederleinius et Heraeus „studia" supplendum putaverunt, sed, utrum ante militum an post hanc vocem id adderent, doctissimum certamen inierunt. Haasius proposuit: „gratiam" Ritterus vero: „pavorem". Sed omnes has textus sanandi rationnes inutiles esse codex ipse docet, ubi militem legitur, quod Baitero auctore e militum correctum est.

In eos locos, qui lacunis laborare putantur sanandos, quum Ritterus plurimum studium contulerit, operae pretium esse videtur, ut inquiratur quibus ille potissimum rationibus rem aggressus sit. Itaque primum praenomina a librario omissa esse putat; eaque restituere conatur veluti 3,72. ubi voci Lepidus M. praenomen addendum esse censet. Tum pronomina in textum recipi iubet veluti 3,49 corripuit delator obiectans, aegro Druso composuisse *eum* 4,39 ita insuevisse *se* 4,59 exstimulatur, ut erectum et fiden-

tem animi *se* ostenderet etc. Aliis locis lacunas supplendis praepositionibus tolli putat. Sunt denique loci, ubi criticus coniunctiones necessario addendas censet veluti 6,17 dein Piso sex per annos pariter probatus publico*que* funere celebratus est (M. publico) 3,43ut eo pignore *et* parentes propinquosque 4,49 bellatorum inbellium*que* (M. bellatorum inbellium). Qua in re Ritt. ingenii acuminis sane multa dedit documenta, sed inutilem operam consumpsit. Priusquam ad emendationes recensendas accedimus, pauca quaedam de aliis locis falso suspectis ad ea, quae supra diximus adiungemus, 2,9, M. *Tum permissu progressusque permissu* pro *permissum* cf. 2,28 *sermone* M. pro *sermonem* 2,37 *imagine* pro *imaginem*, ex quo manifestum est, nullam hoc loco lacunam esse. Nipp. contra: permissu *imperatoris deducitur a Stertinio*, Ritterus: *Caesaris deducitur.* Baiterus et Haasius lacunae signa posuerunt.

2,30 *negante reo adgnoscentes servos per tormenta interrogari placuit.* Quum in codice pro *adgnoscentes* vitiose *adgnonoscentes* scriptum sit, Ritterus hoc librarii errore inductus *non* adgnoscentes in textum recepit. Sed haec opinio eum fefellit. Etenim oblitus est, quae servi in iudicio confitentur, ea non nisi tormentis adhibitis valere. cf. Cic. pro Mil. 21. facti in eculeo quaestio est, iuris in iudicio.

De emendationibus.

Si omnes Taciti Annalium editiones enumerare velimus, tempus nos deficiat. Quam ob rem I. Bekkeri solam edit. memorabimus, quae recte vulgata adpellatur, quum omnia in unum collecta contineat, quae multorum seculorum serie a doctissimis viris approbata sunt. Quem omnium consensum Bekkerus ultimam in textu constituendo rationem putavit. Quia vero plerique editores, etiam post Baiteri Riterique codicum collationes, in quibusdam locis vulgatae editionis auctoritatem sequuntur, pauca, in quibus non iure vulgata editio a codice discrepat, videbimus.

1;11. Vulg. *varie disserebat* M. variae disserebat, Baiterus et Ritterus: varia edisserebat, quod Linkerus proposuit collato Servio ad Virg. Aen. 2, 149, qui „edisserere" idem valere dicit ac: „ordine cuncta narrare". Cf. hist. 4,81 ubi Ritterus legit: „medici varia edisserere" pro: variae disserere. Ma. 1,36 Vulg. concederentur Quum hic oratio obliqua in directam transeat, quod e nominativis: „periculosa severitas, flagitiosa largitio, in ancipiti res publica" coguosci potest, „concedentur" legendum putamus.

2,47. Vulg. neque solitum in tali casu effugium subveniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. M deductis. Si codicis scriptionem: *deductis* editores diligenter constanterque tenuissent, nullam hoc loco difficultatem invenissent.

3,63. Vulg neque minus Milesios Dareo rege niti. sed; M.
e
regi utis et, ex quo facili correctione „uti sed“ restituitur. Lipsius „niti“ coniecit, cumque recentes editores Nipperdeius, Haasius, Baiterus Halmius secuti sunt excepto Rittero, qui „uti sed“ in textum recepit.

3.66, *si rectum iter pergeret M: perageret* inter „pergere“ et „peragere“ aliquid interest, quamquam omnino similia sunt. Namque pergere non modo „iter ingredi“ significat, ut 15,27 mox iter pergit, sed etiam „rem inceptam porro tractare“ ut 4.20 liceatque inter abruptam contumaciam et deforme obsequium pergere iter ambitione ac periculis vacuum. „Peragere“ autem idem valet ac rem inchoatam ad finem perducere cf. Ov. fast. 1,188 et peragat coeptum dulcis ut annus iter. Virg. Aen. 4,653 vixi et quem dederat cursum fortuna peregi. Tac. Agr. 44. longissimum aevum peregit. Itaque nostro loco codicis scriptionem amplectimur. Quantum vulgata editio a codice discrepet, vel ex his paucis, quae attulimus intellegitur. Quae quum ita sint, Nipperdei quoque Ritterique emendationibus paululum animum attendemus

Nipperdeius quidem 1,4 verba codicis M. 1,4: „aliquid quam iram et simulationem“ in „aliud quam iram et simulationem“ mutavit. Alii alia proposuerunt veluti Weltius: aliud quicquam. Ritterus: aliud quid. Orellius vero qui codicis scriptionem tenet. hoc modo eam defendere conatur: (Tacitus) „devitabat sonum nimis asperum aliud quidquam quam“. Sedtamen si Tacitus nostro loco *quicquam* vel *aliud* adhibuisset, sententia illa, quae Tiberius Rhodi egisset, contineretur, atqui auctor celeberrimus alia in animo habebat, quippe qui dicere vellet. quae Tiberius omisisset Quam ob rem codicis scriptionem observandam esse putamus. 1,15. Nipp. ne *praeturae* plures; M. ne plures. Emendatio haec Nipperdeiana seu rectius interpolatio neque utilis neque necessaria est. Etenim illo die Tiberius in senatu nihil aliud egit, nisi duodecim candidatos praeturae nominavit et quattuor praeterea eligendos commendavit. In eodem capite aliud quoque malum latet, quod facillima correctione amoveri potest, si capitis quindecimi initium post ver-

ba „praesensque erat“ statuerimus. Qua id potissimum ratione fieri oporteat, facile cognosci potest. Etenim a verbis: „Candidatos praeturae“ res nova gravisque ab auctore narrari coepta est, cui poenitus intelligendae inepta capitum divisio adhuc officiebat. Quae enim Tacitus de „comitiis e campo in senatum translatis“, obiter tantum memoravit, ea minoris sunt momenti nostro quidem loco.

2,47. Nipp. enisa in arduom, quae plana fuerint. M. visa in arduo. Quae Nipp. defendendae emendationis suae causa profert, haud sufficiunt, cur codicis verba per se ipsa dilucida, quae rem quasi ob legentium oculos ponunt, mutentur.

In eodem capite: Nipp. quique Mosteni et qui Macedones Hyrcani vocantur: M. Mosteni aut Macedones. Ad codicis scriptionem corfirmandam imprimis vero, ut *aut* coniunctionem defendamus eiusdem Taciti locos alios adferemus 3,63: propiora Sardianos: Alexan-dri victoris id donum. Neque minus Milesios Dario rege uti; sed cultus numinum utrisque Dianam aut Apollinem venerandi 13, 43 nam filio et nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam, quae testamento matris aut aviae acceperant. 6,37 interfectis ab Artabano plerisque aut nondum adultis.

1,16 *ob iustitium aut gaudium.* Murcti Wolfiique auctoritatatem secuti Nipperdeius aeque ac Ritterus Tacitum dubitare putant num Blaesus maestitia an gaudio commotus solita castrensia munia intermiserit. Sed haec opinio eos fefellIt. Nam ille quum Seiani qui tum apud Tiberium plurimum auctoritate valebat, avunculus esset, Tiberium rerum potitum esse laetabatur, sed tamen pro tempore, quae res poscebat, maestitiae signa prae se ferebat. Quam animi eius conditionem Tacitus brevibus iisdemque accuratissimis verbis „ob iustitium aut gaudium“ expressit.

3, 62. Nipp. exin Cypri tribus de delubris M. tribus delubris Nipp.: „ergänze exposuere aus dem Vorhergehenden“. Emendationem hanc inutilem esse quisque videbit, qui „tribus delubris“ dativum esse meminerit.

6,9 Nipp. quos neque dicta nisi e praetorio neque praemia nisi ab imperatore; M. dicta imperatoris. Ritterus, qui olim „imperatoris“ glossam esse putavit, in novissima Ann. editione eodem loco „imperiti oratoris“ coniecit. quae coniectura sane probabilis esset, si alia mali tollendi via inveniri non posset. quae quidem facillima repertu est, si verba codicis, ut sunt, relinquemus.

6,11 Nipp. Caiam Caesarem, quasi incestae virilitatis; M: C.

Caesarem, quasi incerta virilitatis. Quae verba codicis, quid significent, Freinshemius explicavit. Idem „incerta“ in „incertae“ mutandum esse putavit, quod approbandum est. In quibus explicandis errabant ii, qui verba „quasi incertae virilitatis“ a Cotta dicta esse putabant. Quae ab auctore addita esse, vel coniunctio „quasi“ prodit; etenim si verba illa Cottae essent, Tacitus „velut“ posuisset. Simillima his sunt, quae in eiusdem libri cap. 10. leguntur „ut vero Latinium Latiarem ingressus est“, quae Nipperdeius hoc modo vertenda putat: „eine Rede begann, welche L. L. zum Gegenstand hatte“. Alia tamen Tacitus in animo habuit. Namque hic narrat ipsum Latinium Latiarem, ubi primum Sextius verba „Latinius Latiaris“ pronuntiaverat, quasi insania correptum consurrexisse atque adversario suo acerbissimis verbis respondisse. Quae quum ita sint, intellegimus a Tacito brevibus iisdemque acutissimis verbis rem ad vivum expressam et quasi ob legentium oculos positam esse.

6,38. Nipp. instituta Parthorum sumit, M. insumit. Quae codicis scriptio nulla emendatione eget, immovero ipsa se defendit; „insumere aliquid“ enim idem est ac „totum se alicui rei dare“ cf. Tac. 16,23. curam insumpserat. — Ex his paucis, quas attulimus, Nipperdeianis emendationibus intellegitur, virum doctissimum multis locis codicis auctoritatem sprevisse nulla satis idonea causa commotum. Cuius curas criticas si cum aliorum temeraria arte, comparamus, qui his proximis temporibus Tacito mederi seu potius patrocinari coeperant, temperantiae laudem illi negare non possumus. Quid enim illa omnia, quae Nipperdeius mutare conatus est ad Ritteri „emendationes, glossas seclusas?“ Sed quum eiusdem Ritteri in republica literaria celebre sit nomen, videamus quasdam eius emendationum.

1,10. Ritt. abstulerit. M. abstulerat. Indicativo in enuntiationibus secundariis orationis obliquae non Tacitus solus utebatur sed etiam ante eum Sallustius et Livius. Quinetiam apud Ciceronem multa id genus reperiuntur. Atque in hac re auctores celeberrimi ingenio suo minime indulgebant, immovero certas quasdam sermonis leges sequebantur. Itaque quum enuntiatio secundaria orationts obliquae pars integra erat, coniunctivum Tacitus quoque omnibus locis posuit cf. 1,46: dum patres ludificetur. 14,58 postquam iussa efficere nequiverint; hist. 4,7. dum alii foveant, 2,33: quaecquae ad usum parentur. Indicativo vero modo tum auctores utebantur, quum repente ex obliqua in directam orationem trans-

ibant veluti 2,2. quoniam Romanae ultioni consultum est. Praeterea eundem modum adhibebant, primo quum ipsi quaedam addebant, quo locum tempus aliamve rationem ilustrarent. Quam ob causam 1,10 „abstulerat" legimus cf. 3,6: quia suberat, 4,25 quia claudebatur, 6,35 quia urgebatur, 11,14 quia mari praepollebant 13,15 dum respiciunt, 15,59 dum auditur, dum dubitat. Indicativus etiam adhibebatur quum enunciatione secundaria una tantum vox accuratius explicabatur cf 2,81 dum consulitur 4,10 postquam con vivium inierat. Cic. Tusc. 1, §. 101 dic, hospes, Spartae, nos te hic vidisse *iacentes*, dum sanctis patriae legibus obsequimur, vel quum „eum" „ille" pro „se" „ipse" positum erat cf. hist. 3,38 dum Vitellius — fovet 3,70 dum inter Vespasianum ac Vitellium iudicatur. Simili ratione in sententiis relativis orationis obliquae indicativus adhibetur. quum eis aliquid certi indicatur cf. 1.53 qui speraverat, 6,34 qui regnavit hist. 1,33 quae plurimum valet; deinde quum sententia relativa substantivi locum tenet cf. 12.38 et si qui alii vinctos reges populo Romano ostendere 13,49 quibusque aliis Romana continentur; tum, quum sententia rel. participii locum tenet cf. 1,39 quae per seditionem expressa sunt 4,56 qui adstabant, 11,16 quae acceperant, 14,21 quae tum erat, 1,56 quae bello defenderant. Postremo, quum substantivum praecedens accuratius explicatur cf. 1,36 legata, quae petiverant 2,32, dies quo se Libo interfecerat 3,61 supplicibus, quae aram insiderant, 4,10 mortem, quam patri struxerat, 6,34, ex his quae vetus memoria firmavit: hist. 3,21 exercitum, qui Hostiliae egerat.

1,19 Ritt. iamque pectori eius usque adcreverat M. eiusque, quod pro „et usque" in codice scriptum esse J. Gronovius docuit.

2,37 Ritt. qui] non pecuniam — accipere vel parare potui, sed satis habebam: M. parare potuissem, satis habebam. Ritterus in Mus. Rhen. 17 pag. 107. opinatur coniunctivum „potuissem" cum linguae latinae legibus pugnare. Quid, si ad hunc locum Liv. 5,55 conferemus: occurrebant colles campique et Tiberis et hoc coelum, sub quo natus educatusque essem.

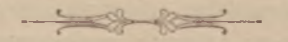
3,3. Ritt. Tiberio et Augustae cohibitam; M. Tiberio et Augusta. Tacitum dativo casu pro ablativo cum praepositione coniuncto uti negari non potest. Attamen multi sunt loci, in quibus Tacitus abl. casu usus est. ut 6,50: ipso Artabano perculsus 2,63, pulsus haud multo post Hermundurorum opibus et Vibilio duce-

6,47 Macedonibus sitae cf. Nep. Dion. 5, his ipsis, qui sub adversarii fuerant potestate, regios spiritus repressit. 3,49 Ritt. id (sc. carmen) per vaniloquentiam iecerat M. legerat. Ritterus Weisbrodtium secutus codicis scriptionem aspernatur collatis 6,47 per vaniloquentiam ac minas iaciebat. Sed illa nihil ad hunc locum. Tacitus enim verbo *iacere* utitur, quum aliquem verba quaedam quasi praetereundo dicere narrat cf. 1,40 Augustus quaedam de habitu iecerat 2,50 in se iacta 2,55 in Agrippinam contumelias iacere 3,8 quae iacerentur 4,7 neque apud paucos talia iaciebat 4,68 Latiaris iacere fortuitos primum sermones 6,10, si qua discordes iecissent 6,52 iactis tamen vocibus. „Legere“ vero Taciti quidem temporibus praesertim „de scripto legere“ valebat cf. Tac. hist. 4,25, a quis ante militi quam ducibus legebantur.

4,10 Ritt. maximaequae fidei auctoribus M. maxime quae fideis. Scriptio vulgata: fidis omissa *e* litera. Quid si hoc loco librarium vocis „*dignis*“ dimidiam partem omisisse statuamus, praesertim quum Rittero ipso teste in codice *fide is* inveniatur?

4,15 Ritt. adfecit M. adficit. Et hoc loco et, 6,51 Ritterus adficit in adfecit mutandum esse putavit, quasi perfectum tempus magis rei conveniret. Nobis quidem minime hoc loco codicis verba emendatione egere videntur.

4,16. Ritterus antea putavit: „quae consulto vitarentur et quod — conveniret. Ita medendum etc. M. et quō (i. e. quoniam). Nipperdeius post „vitarentur“ lacunam statuit, „*et quod*“ enim Tacitum scribere debuisse opinatur. Cui nunc Ritterus assentit hoc tamen a Nipp. sententia differt, quod post „conveniret“ lacunam esse censet, quam his verbis: „contra tendere parentes“ supplere conatur. Sed rem altius reputando reperimus neutrum animi sententiam exprimere ausum esse. Et hoc' quidem recte. Etenim Tacitus loco nostro narravit, Tiberium causam attulisse „cur tam pauci confarreatione matrimonia inirent“ minimeque ex Nipp. Ritt. sententia „warum wenige sich dem Berufe eines flamen widmen.“ Quae quum ita sint, verba codicis ut sunt, sensui sufficiunt.

Statystyka zakładu.

I. Grono nauczycieli i rozkład przedmiotów przy końcu roku szkolnego 1880.

A. DLA NAUKI OBOWIĄZKOWEJ.

1. **Kruczkowski Kalikst**, dyrektor.
2. **Ksiądz Martini Mikołaj**, profesor, uczył religii rit. lat. w całem gimnazyum — 16 godzin.
3. **Borkowski Aleksander**, profesor, gospodarz klasy VII. uczył języka łacińskiego w klasie VII. i I., greckiego w klasie VII., — 17 godzin.
4. **Ksiądz Lepki Mikołaj**, profesor uczył religii rit. gr. w całem gimnazyum, — 16 godzin.
5. **Perfecki Romuald**, profesor gospodarz klasy IV., uczył języka łacińskiego w kl. IV., greckiego w kl. IV., polskiego w kl. V. i VIII., — 16 godzin.
6. **Wajgel Leopold**, profesor, gospodarz klasy I.a, uczył nauk przyrodniczych w klasach I.a. I.b., II.a. II.b, III.a. III.b. V., VI., matematyki w kl. I,a. — 19 godzin.
7. **Czuleński Teodor**, profesor, gospodarz klasy VI, uczył języka łacińskiego w kl. VIII. i VI, greckiego w kl. VIII, — 16 godzin.
8. **Polański Kornel**, profesor uczył historyi powszechnej w klasach II.b., III a. III.b. VI, VIII, języka ruskiego w kl. II.a.b., — 19 godzin.
9. **Stroka Wincenty**, profesor, gospodarz klasy III b., uczył języka polskiego w klasach III.b., VI., VII, języka niemieckiego w kl. VII., propedeutyki filoz. w kl. VII. i VIII — 17 godzin.

10. **Winowski Mikołaj**, profesor, uczył języka łacińskiego w kl. I. b., greckiego w kl. VI. i V., — 18 godzin.
11. **Rudnicki Stanisław**, nauczyciel, gospodarz kl. VIII., uczył matematyki w klasach II. b., V, VII, VIII, fizyki w kl. VII. i VIII. — 18 godzin.
12. **Berger Edward**, nauczyciel, uczył języka niemieckiego w klasach II. b., V. VI. VIII., — 17 godzin.
13. **Gruszkiewicz Teofil**, nauczyciel, zawiadowca biblioteki, uczył języka polskiego w kl. IV., ruskiego w kl. IV. VI VII. i VIII., języka niemieckiego w kl. IV., — 16 godzin.
14. **Kozakiewicz Ludwik**, egzamin. zastępca nauczyciela, gospodarz klasy V., uczył języka łacińskiego w kl. V., języka polskiego w kl. I. a, II. a, III. a, — 15 godzin.
15. **Rużycki Jan**, egzamin. zastępca nauczyciela, gospodarz kl. II. a, uczył języka łacińskiego w kl. II. a, ruskiego w kl. I. ab., III. ab., V., — 16 godzin.
16. **Sokalski Seweryn**, egzamin. zastępca nauczyciela, gospodarz kl. I. b. uczył matematyki w klasach I. b, II. a, III. a, III. b, IV., VI., fizyki w kl. IV. — 21 godzin.
17. **Warchol Jan**, egzamin. zastępca nauczyciela, gospodarz kl. III. a., uczył języka łacińskiego, greckiego i niemieckiego w kl. III a., — 15 godzin.
18. **Algierski Kasper**, egzamin. zastępca nauczyciela, uczył geografii w kl. I. a., I. b, historyi i geografii w klasach II. a., IV., V. VII, — 21 godzin.
19. **Gierad Leon**, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. II. b., uczył języka łacińskiego w kl. II. b., polskiego w I. b., II. b., — 14 godzin.
20. **Tokarski Stanisław**, zastępca nauczyciela, uczył rysunków w klasach I. a, I. b, II. a, II. b., III ab., IV., — 24 godzin.
21. **Victorini Otmar**, zastępca nauczyciela, uczył języka niemieckiego w kl. I. a., I. b, II. a, — 17 godzin.

B. DLA NAUKI NADOBOWIĄZKOWEJ.

1. **Polański Kornel**, j. w. — uczył historyi kraju rodzinnego w kl. III. ab. i VI., — 2 godziny.

2. **Algierski Kasper**, j, w. — uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IV. i VII. — 2 godziny.
3. **Victorini Otmar**, j. w. — uczył języka francuskiego w trzech oddziałach po 2 godziny — 6 godzin.
4. **Gierad Leon**, j. w. uczył kaligrafii 2 godziny.
5. **Knipl Maciej**, kapelmistrz miejski, uczył spiewu 4 godziny.

II. kronika zakładu i zmiany zaszłe w ciągu roku szkolnego.

Reskryptem z d. 20. Sierpnia 1879 l. 268 przeniosło W. Prezydyum Rady szk. kr. zastępcę nauczyciela Jana Wołczuka z tutejszego gimnazyum do gimnazyum Brzeżańskiego, a natomiast zastępcę nauczyciela Teofila Gruszkiewicza z c. k. gimnazyum św Anny w Krakowie do tutejszego gimnazyum.

Dekretem z d. 25. Sierpnia 1879 l. 8245 przeniosła W. Rada szk. kr. zastępców nauczycieli Ludwika Kozakiewicza i Jana Ru. życkiego z c. k. gimnazyum Stanisławowskiego do tutejszego.

Rozporządzeniem z d. 9. Sierpnia 1879. l. 10635 nadał Jego Excelencya pan Minister wyznań i oświecenia profesorowi tutej szego gimnazyum Drowi. Antoniemu Kosibie posadę rzeczywistego nauczyciela w c. k. gimnazyum w Jaśle.

Reskryptem z d. 30. Sierpnia 1879 l. 13.538 mianował Jego Excelencya pan Minister wyznań i oświecenia zastępcę nauczyciela Teofila Gruszkiewicza rzeczywistym nauczycielem przy tutejszym zakładzie.

Dekretem z d. 13. Września 1879 l. 9417 mianowała W. Rada szk. kr. Marcina Pacha zastępcą nauczyciela dla tutejszego zakładu.

Dekretem z dnia 22. Września 1879 l. 9713 przeniosła W. Rada szk. kr. zastępców nauczycieli tutejszego gimnazyum Ludwika Maciulskiego i Marcelego Turkawskiego, pierwszego do c. k. gimnazyum w Stanisławowie, drugiego do c. k. IV. gimnazyum we Lwowie, natomiast przyznaczyła tutejszemu zakładowi zastępcę nauczyciela c. k. gimnazyum Tarnopolskiego, Kaspra Algierskiego i zastępcę nauczyciela c. k. szkoły realnej w Krako wie, Seweryna Sokalskiego

Rozporządzeniem z d. 5. Października 1879 l. 10344 przyznała Wys. Rada szk. kr. profesorowi Kornelowi Polańskiemu pierwszy dodatek kwinkwenalny począwszy od 1. Października 1879, również rozporządzeniem z d. 8. Listopada 1879 l. 11.099 profesorowi Wincentemu Stroce pierwszy dodatek kwinkwenalny począwszy od 1. Października 1879, a rozporządzeniem z d. 4. Stycznia 1880 l 13680 profesorowi Aleksandrowi Borkowskiemu drugi dodatek kwinkwenalny począwszy od 1. Stycznia 1880.

Reskryptem z d. 18. Lutego 1880 l. 19065/1879 przeniósł Jego Excelencya Pan Minister wyznań i oświecenia profesora tutejszego gimnazyum Henryka Machnickiego do c. k. gimnazyum niższego w Bochni.

Reskryptem z d. 16. kwietnia 1880 l. 5459 przeniósł Jego Exc. p. Minister wyznań i oświecenia profesora c. k. Brzeżańskiego gimnazyum Mikołaja Winowskiego do tutejszego zakładu, natomiast Wys. Prezydyum Rady szk. kr. przeniosło reskryptem z d. 7. Maja 1880 l. 110 zastępcę nauczyciela Walentego Wróbla z tutejszego gimnazyum do c. k. gimnazyum Brzeżańskiego.

W dniach od 9—19 grudnia 1879 lustrował tutejsze gimnazyum c. k. Radca szkolny i Inspektor szkół średnich Wp. Antoni Sołtykiewicz.

Dnia 2. Czerwca br. obchodził zakład smutny obrzęd oddając ostatnią usługę zmarłemu zastępcy nauczyciela Marcinowi Pachowi.

Ponieważ ś. p. Marcin Pach uczył języka łacińskiego, greckiego i niemieckiego w kl. III. a, to po jego śmierci udzielał nauki tych przedmiotów w obu oddziałach III. klasy p. Jan Warchoł.

Pisemny examin dojrzałości odbył się w dniach od 19—26 Maja, a ustny pod przewodnictwem c. k. Radcy szkolnego i Inspektora szkół średnich Wp. Antoniego Sołtykiewicza w dniach od 21—26 Czerwca 1880.

III. Plan nauki.

I. KLASA (dwa oddziały).

Religia: 2 godziny tygodniowo. — Zasady katolickiej nauki wiary i moralności podług książki Szustera w tłóm. X. Zielińskiego. Uczniowie obrz. gr. uczyli się z téj samćj książki w przekładzie X. Guszalewicza.

Łacina: 8 godzin w tygodniu — Nauka o formach prawidłowych imienia i słowa, odmiana słowa *possum*, przysłówki i przyimki, tudzież najważniejsze reguły składni według zarysu organiz. §. 24. Wszystko to ćwiczono tłómaczeniem odpowiednich przykładów z łacińskiego na język polski i odwrotnie, używając za podstawę nauki mniejszéj gramatyki Schultza (Jerzykowskiego) i zadań do tłómaczenia ułożonych przez Dr. A. Jerzykowskiego. Począwszy od 1. Listopada dawano co dni 8 jedno extemporale, a w kursie drugim oprócz tego co miesiąc jedno zadanie domowe.

Język polski: 3 godziny tygodniowo. Podług gramatyki Dr. A. Małeckiego nauka o zdaniu pojedynczém. Okazano na licznych przykładach najważniejsze zasady głosowni w połączeniu z pisownią i wzięto naukę o formach imion do liczebnika włącznie. Czytano 120 prozaicznych i 114 poetycznych ustępów z przepisanych wypisów dla niższego gimnazyum T. I.; ćwiczono w opowiadaniu i deklamacyi. Co tydzień ćwiczenie ortograficzne lub zadanie na przemian.

Język ruski: 3 godziny tygodniowo. Według gramatyki Osadcy. Nauka o zdaniu pojedyńczém, odmiana imienia, ważniejsze i przystępniejsze prawidła głosowni i pisowni. Z czytanki dla niższych klas szkół średnich Tom I. Romańczuka czytanie, objaśnianie i opowiadanie, treści, jako téż uczenie się na pamięć ustępów prozaicznych i poetycznych. 3 zadania na miesiąc.

Język niemiecki: 6 godzin tygodniowo. Na podstawie gramatyki Dr. Janoty odmiana imion i słów w połączeniu z najpotrzebniejszymi regułami pisowni, składni szyku i rządu. Czytano i tłómaczono z języka polskiego na niemiecki i odwrotnie 53. ustępów z części. I., i 23 ustępów z części II.; wygłaszano z pamięci celniejsze ustępy według wypisów niemieckich Dr. Janoty. Co tydzień zadanie domowe lub szkolne.

Geografia: 3 godziny tygodniowo. Pojęcia ogólne z geografii fizycznéj i matematycznéj, oro-hydro-typografia; najważniejsze wiadomości z geografii politycznéj — dokładniejszy przegląd polityczny Europy podług książki Belingera.

Matematyka: 3 godziny tygodn. W I. półroczu. Cztéry działania liczbami niemianowanymi i mianowanymi, o po-

dzielności liczb. W II. półroczu: Ułamki zwykłe i dziesiętne Z geometryi: nauka o liniach, i kątach trójkątach aż do czworoboków podług książki Mocnika, opracowanej przez Bączalskiego. — Przy nauce geometryi służyła za podstawę książka Mocnika przełożona przez Sternala. Co tydzień ćwiczenie domowe, co 14 dni zadanie szkolne.

Historya naturalna: 2 godziny tygodniowo. Wzięto całą zoologią podług książki Nowickiego, przy czém objaśniano uczniom dotyczące gatunki zwierząt częścią na prawdziwych okazach, częścią wizerunkach.

Rysunki: 4 godziny tygod. — Rysowanie figur geometrycznych o liniach prostych i krzywych z wolnéj ręki, według wzorów podawanych przez nauczyciela na tablicy, tudzież zarysy płaskiego ornamentu w najbardziéj pojedynczéj formie.

II. KLASA (dwa oddziały).

Religia: 2 godz. tyg. — Historya starego zakonu, według książki Tyca, dla uczniów rit. lat. zaś dla uczniów rit. gr. według tłómaczenia B. I.

Łacina: 8 god. tyg.—Powtórzenie i uzupełnienie form prawidłowych; poczem brano formy nieprawidłowe tak imion jak i czasowników, ze składni wzięto rozszérzenie nauki o używaniu i konstrukcyi ważniejszych spójników, prawidła dotyczące imion własnych miast, konstrukcyą accusativi cum infinitivo, ablativus absolutus, konstrukcyą omowną strony czynnéj i biernéj, gerundium, gerundivum, supinum na u m, pytania proste i uboczne. — Co tydzień extemporale — co miesiąc zadanie domowe. Tłómaczenie z łacińskiego na polskie i odwrotnie. Książki naukowe jak w I. klasie

Język polski: 3 godz. tyg. Uzupełnienie nauki o głosowni, odmiana słowa, z etymologii rozdział o stopniowaniu przymiotników, nauka o zdaniu pojedyńczém i złożoném, składnia zgody, pisownia. Czytano z II. tomu wypisów dla niższych klas gimn. 83 prozaicznych i 87 poetycznych ustępów; ćwiczono w opowiadaniu i deklamacyi. Co miesiąc 3 zadania.

Język ruski: 3 godz. tygod. — Z gramatyki Osadcy: Konjugacya w połączeniu z odpowiednymi prawidłami głosowni, nauka

o nieodmiennych częściach mowy; ze składni: o zdaniu pojedynczém. Z czytanki Romańczuka t. II. czytanie, objaśnianie i opowiadanie 139 ustępów bądź prozaicznych bądź poetycznych, oraz wygłaszanie niektórych ustępów z pamięci. Co 14 dni zadanie.

Język niemiecki: 5 godz. tyg. — powtórzono i uzupełniono naukę o formach podług gramatyki Janoty, wzięto naukę o odmianie złożonéj, biernéj i omownéj, o przyrostku „ge“ w imiesłowie perfecti, o użyciu słów „haben“ i „sein“ w perf., przyimka „zu“ tudzież „um zu“ i „ohne zu“ z inf., o szyku wyrazów w zdaniach pojedyńczych i złożonych, obznajamiając przytem uczniów z wszystkimi możliwymi wypadkami. Z wypisów Janoty powtórzono materyał klasy I. i czytano, tłómaczono i opowiadano kilkadziesiąt ustępów, z części drugiej i trzeciéj, w których prawidła gramatyczne znajdują swe zastósowanie. Co tydzień zadanie szkolne, co 14 dni domowe.

Historya i geografia: 4 godz. t. — a) Historya starożytna w połączeniu z geografią starożytną biograficznie wykładana podług Weltera w tłóm. polskiém Sawczyńskiego t. I. b) geografia fizyczna i polityczna Azyi i Afryki, oro-hydrografia południowéj i zachodniéj Europy podług geografii Kluna z uwzględnieniem kartografii.

Matematyka: 3 godz. tyg. — Arytmetyka, stosunki, proporcye, reguła trzech, praktyka włoska; w głównym zarysie miary, wagi i monety krajowe i zagraniczne. Geometrya: przystawanie trójkątów, czworoboki, wieloboki, oznaczenie powiérzchni, zamiana i podział figur prostokreślnych. Częste zadania domowe, co trzy tygodnie zadanie szkolne. Książki: Arytmetyka Bączalskiego, Geometrya Dr. Mocnika w przekładzie Sternala.

Historya naturalna: 2 godz. tyg. — W piérwszych dwóch miesiącach I. półrocza powtórzono zoologią począwszy od raków, potem do końca roku brano botanikę — podług książki Hückla.

Rysunki: 4. godz. tygod. — Rysowanie ornamentów z wzorów na tablicy podawanych lub podług Taubingera i Boglera, tudzież brył geometrycznych podług reguł perspektywy i ocieniowanie tychże; rysowanie ornamentów płaskich (łatwiejszych) podług modelów gipsowych.

III. KLASA (dwa oddziały).

Religia: 2 godz. tygod. — Historya nowego zakonu, rit. lat. podług książki Tyca, rit. gr. podług tłómaczenia B. J.

Łacina: 6 godz. tygod. Z gramatyki: składnia zgody i rządu oparta na gramatyce i ćwiczeniach Jerzykowskiego; z Korneliusza Neposa czytano żywoty: Milcyadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Lyzandra, Focyona, Pelopidasa, Hannibala, Katona. W I. półroczu co 10 dni, w II. półr. co 14 dni zadanie szkolne, w obu półroczach co miesiąc zadanie domowe.

Język grecki: 5 godz. tygod. Najważniejsze zasady głosowni, odmiana imion i słów aż do źródłosłowu perfecti słów zakończonych na „omegę“ podług gramatyki Curtiusa w tłómaczeniu Sternala i Samolewicza. Ttómaczenie z greckiego na polskie i odwrotnie podług książki Schenkla (Samolewicza). W drugiém półroczu co 14 dni zadanie domowe, co miesiąc zadanie szkolne.

Język poski: 3 godz. tygod. — Nauka o nieodmiennych częściach mowy, składnia zgody i rządu, nauka o słowie; powtórzono pisownię i wzięto rzeczy najważniejsze z etymologii podług gramatyki Małeckiego. Z III. tomu wypisów dla niższych klas gimnazyalnych przeczytano 90 ustępów, prozaicznych i 70 poetycznych niektórych uczono się na pamięć celem opowiadania lub deklamacyi. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.

Język ruski: 2 godz. tygod. — Czytano, objaśniano i opowiadano powieści, legendy, przysłowia, zagadki tudzież ustępy treści geograficznéj, historycznéj i geologicznéj z czytanki Partyckiego, wygłaszano z pamięci ustępy prozą i wierszem. Z gramatyki wzięto składnię rządu, naukę o słowie, o zdaniu złożoném i skróconém, o szyku słów; powtórzono pisownię. Co 14 dni zadanie piśmienne.

Język niemiecki: 4 godz. tyg. Składnia zgody, rządu i szyku. podług gramatyki Janoty. Czytanie, tłómaczenie i ćwiczenie w mowie na podstawie przeczytanych niemieckich i polskich ustępów z wypisów Hamerskiego na III. klasę gimn. Zadań piśmiennych trzy na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne.

Historya i geografia.: 3 godz. tygod. Historya wieków śre-

dnich podług Weltera-Sawczyńskiego. Z geografii fizycznéj i politycznéj Europy podług książki Kluna wzięto: Anglią, Szwecyą, Norwegią, Danią, Niemcy i Rosyą, potem geografią Ameryki i Australii z uwzględnieniem kartografii. Z historyi krajowéj od czasów najdawniejszych do r. 1497.

Matematyka: 3 godz. tygod. Z arytmetyki wzięto: 4 działania liczbami algebraicznymi i ogólnymi, całymi i ułamkami, użycie nawiasów, o potęgach, pierwiastkach i łatwiejszych kombinacyach. Z geometryi: Nauka o kole, o figurach prostokreślnych w koło wpisanych i na kole opisanych, obliczenie obwodu i powierzchni koła. Arytmetyka Bączalskiego, Geometrya Mocnika-Sternala. Co trzy tygodnie zadanie szkolne, a co godz. odpowiedne przykłady na ćwiczenia domowe.

Fizyka: 2 godz. tygod. Ogólne własności ciał i ciepło, a z chemii naukę o pierwiastkach podług książki Dr. C. Rodeckiego.

Rysunki: 4 godz. tygod. Rysowanie ornamentów płaskich podług modelów gipsowych Boglera; początki rysowania głowy ludzkiéj i zwiérzęcéj podług wzorów Taubingera i Jülliena.

IV. KLASA.

Religia: 2 godz. tygod. Objaśnienie obrzędów kościelnych według książki Jachimowskiego dla uczniów rit. lat. według Popiela dla uczniów rit. graec.

Łacina: 6 godz. tygod. Z gramatyki Schultza-Jerzykowskiego: Nauka o użyciu czasów, trybów i imion słownych w połączeniu z tłómaczeniem z polskiego na łacińskie podług II. oddziału zadań Jerzykowskiego. Lektura: Caesaris comment. de bello Gall. lib. I. III., V. Co miesiąc zadanie domowe, co 14 dni szkolne.

Język grecki: 4 god. tyg. Od zródłosłowu perfecti na „omegę“ całą resztę nauki o słowie, powtórzono odmianę imienia i wzięto najważniejsze rzeczy ze składni. Tłómaczenie z greckiego na polskie i odwrotnie. Co 14 dni zadanie domowe, co miesiąc szkolne. Książki te same co w III. klasie.

Język poski: 3 godz. tyg. Z gramatyki Małeckiego: Nauka o zdaniach wszelkiego rodzaju, o interpunkcyi i o wiérszowaniu

główniejsze zasady stylistyki. Czytanie, objaśnianie i opowiadanie prozaicznych i poetycznych ustępów z IV. tomu wypisów dla niższych klas gimn. Deklamacya celniejszych ustępów prozaicznych i poetycznych. Co 14 dni wypracowanie domowe lub szkolne.

Język ruski: 2 godz. tygod. Z gramatyki nauka o słoworodzie, o wiérszowaniu i powtòrzenie całéj składni. Z czytanki Partyckiego czytano, objaśniano itd. jak w języku polskim. Co 14 dni zadanie.

Język niemiecki: 4 godz. tygod. Z wypisów Hamerskiego na kl. IV. przeczytano, przetłómaczono i opowiadano wszystkie ustępy niemieckie i polskie; z wyjątkiem kilku na podstawie tychże prowadzono rozmowy z uczniami. Niektórych prozaicznych ustępów uczyli się uczniowie na pamięć. Gramatykę powtórzono w całości i wzięto najważniejsze zasady z metryki według gramatyki Janoty. Zadań piśmiennych trzy na miesiąc (na przemian domowe lub szkolne).

Historya i statystyka: 4 godz. tygod. W I. półroczu: Dzieje nowożytne podług Weltera-Sawczyńskiego. W II. półroczu: Statystyka monarchii austryacko-węgierskiéj podług Szaraniewicza z uwzględnieniem dziejów Austryi. Z historyi krajowéj wzięto od Władysława Jagiełły do końca.

Matematyka: 3 godz. tygod. Arytmetyka: stosunki i proporcye, o procentach prostych i złożonych, rachunek spółki i mieszaniny dyskontu i terminu, zrównania oznaczone I. stopnia o jednéj i kilku niewiadomych; z geometryi wzięto całą stereometryą Książki te same co w klasie III. — Co trzy tygodnie jedno zadanie szkolne, częste ćwiczenia domowe.

Fizyka: 3 godz. tygod. Równowaga i ruch ciał ciekłych i lotnych, akustyka, magnetyzm, elektryczność, optyka, podług książki Dr. C. Rodeckiego.

Rysunki: 4 godz. tygod. Rysowanie głowy ludzkiéj i zwiérzęcéj i całych postaci ludzkich podług wzorów Taubingera i Jülliena; trudniejsze ornamenta styliczne i części ciała ludzkiego podług modelów gipsowych.

V. KLASA.

Religia: 2 godz. tygod. Dogmatyka ogólna podług książki Jachimowskiego dla uczniów r. l. — podług Pełesza dla r. g.

Łacina: 6 godz. tygod. Lektura: Liv. księga I. i II. Ovid. Trist. III., 4. IV., 10. V., 8. ex Ponto lib. I. 2, III. 1. Fasti II, 195 — 243, IV, 419—618; Metamorph. I, 163 — 415, V, 294—571, 642—678. Lekturę tę poprzedziła nauka prozodyi i najpotrzebniejsze zasady z metryki. Z zadań Jerzykowskiego części II. przetłómaczono 34 ustępów. Z gramatyki Meiringa powtórzono i uzupełniono składnię przypadków. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.

Język gecki: 5 godz. tygod. Lektura: Xenofont podług Chrestomatyi Schenkla-Borzemskiego. Z Cyropedyi: Pochodzenie Cyrusa, wychowanie młodzieży u Persów, Cyrus dowódzcą Persów; Anab.: Przygotowania wojenne, Xenofont staje na czele wojska; z Iliady Homera I,1—540. Z gramatyki: nauka o rodzajniku, użyciu przypadków i o przyimkach podług książki Curtiusa w przekł. Samolewicza. Co miesiąc zadanie piśmienne.

Język polski: 3 godz. tygod. Z gramatyki nauka o formach języka staropolskiego; czytanie, objaśnianie i streszczanie ustępów zawartych w wypisach Mecherzyńskiego w połączeniu z gramatycznymi uwagami; mianowicie przeczytano wszystkich poetów XVI. wieku, a prozaików do Piotra Skargi, tudzież wzięto z literatury Mecherzyńskiego życiorysy czytanych autorów. Zadań 12 w ciągu roku.

Język ruski: 3 godz. tygod. Deklinacya i konjugacja języka starosławiańskiego i staroruskiego w połączeniu z ważniejszymi prawidłami głosowni. Najdawniejsze pomniki języka staroruskiego zawarte w Chrestomatyi Głowackiego. Zadań domowych i szkolnych razem 12.

Język niemiecki: 4 godz. tygod. Przeczytano, rozbierano gramatycznie i rzeczowo i opowiadano z wypisów Jandaurka dla 5. kl. 27 ustępów prozaicznych i 14 poetycznych; niektóre ustępy poetyczne deklamowano; ćwiczenia w mowie na podstawie ustępów czytanych i powtarzanych partyi gramatyki. Co 14 dni jedno zadanie piśmienne szkolne lub domowe.

Historya i geografia: 4 godz. tygod. Historya starożytna do cesarstwa rzymskiego z ciągłém uwzględnieniem dat geograficznych podług książki Pütza w tłómaczeniu Niedzielskiego i Gołębiowskiego.

Matematyka: 4 godz. tygod. Działania liczbami ogólnymi, podzielność, działania ułamkami zwyczajnymi i dziesiętnymi, ułamki ciągłe i proporcye. Planimetrya podług Mocnika w tłómaczeniu Staneckiego. Co miesiąc zadanie szkolne — częste ćwiczenia domowe.

Historya naturalna: 2 godz. tygod. I. półr. Mineralogia i Geognozya w ogólnym zarysie podług Fellökera; w II. półr. botanika: organografia, fytologia i geografia roślinna w ogólnym zarysie podług Billa-Łomnickiego.

VI. KLASA.

Religia: 2 godz. tygod. Dogmatyka szczególna podług książki Jachimowskiego r. l., podług Pełesza dla uczniów r. g.

Łacina: 6 godz. tygod. Lektura: Sallusti Jugurtha rozdział Aen. I, II, 1—250. Virgilii w całości. Z gramatyki powtórzono i uzupełniono naukę o czasach, trybach. Cwiczenia stylistyczne w 1 godz. tygod. na podstawie zadań Jerzykowskiego oddz. II.; wzięto 20 ustępów. Na miesiąc dwa zadania — domowe i szkolne na przemian.

Język grecki: 5 godz. tygod. Lektura: Z Homera Iliady ks. IX. i X. Odyss. VI. VIII. X. Z gramatyki Curtiusa-Samolewicza powtórzono naukę o formach, przyimkach i wzięto naukę o czasach, trybach i spójnikach. Z ćwiczeń Schenkla-Samolewicza przetłómaczono odpowiedne ustępy. Co miesiąc zadanie domowe lub szkolne.

Język polski: 3 godz. tygod. Przeczytano rozebrano pod względem treści i formy i opowiadano wszystkie ustępy po sobie następujące z Przykładów Mecherzyńskiego t. I. strony 310 — 616, tudzież życiorysy dotyczących pisarzy z literatury Mecherzyńskiego. Zadania jak w kl. V.

Język ruski: 3 godz. tygod. Czytanie i objaśnianie ustępów z późniejszych wieków piśmiennictwa ruskiego podług Chrestomatyi Głowackiego w połączeniu z uwagami historyczno-literackimi. Pogląd na małoruską literaturę i czytanie ustępów z czytanki (część I.) Barwińskiego. Zadanie domowe lub szkolne co 3 tygodnie.

Język niemiecki: 5 godz. tygod. Przeczytano z wypisów Jandaurka dla kl. VI. z stosownem objaśnianiem gramatycznem i rzeczowem i opowiadano 39 ustępów prozaicznych i 25 poetycznych; powtórzono najważniejsze partye z gramatyki, ćwiczenia w mowie jak w kl. V. Co dwa tygodnie wypracowanie piśmienne.

Historya powszechna: 4 godz. tygod. Historya wieków średnich w połączeniu z geografią podług książki Pütza przełożonéj przez L. Tatomira. Z historyi krajowej od najdawniejszych czasów do roku 1492.

Matematyka: 3 godz. tygod. Z algebry: stosunki, proporcye, reguła trzech prosta i składana reguła podziału, reguła łańcuchowa, potęgi, pierwiastki, liczby niewymierne, liczby urojone, logarytmy, zrównania oznaczone pierwszego stopnia o jednéj lub więcéj niewiadomych. Z geometryi: stereometrya i trygonometrya prostokreślna do rozwiązania trójkątów prostokątnych włącznie — podług Mocnika w tłómaczeniu Staneckiego. Częste ćwiczenia domowe, co miesiąc zadanie szkolne.

Historya naturalna: 2 godz. tygod. Zoologia systematyczna w połączeniu ze somatologią i paleontologią, geograficzne rozszérzenie zwierząt podług książki Schödlera w tłómaczeniu Wałeckiego.

VII. KLASA.

Religia: 2 godz. tygod. Etyka chrześciańsko-katolicka podług Soleckiego dla uczniów r. l., podług Cybyka dla uczniów r. g.

Łacina: 5 godz. tygod. Lektura: Vergilii Aeneid. lib. VI. Ciceronis: Catil. I, in Verrem IV., disp. Tuscul. I. Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne podług Ćwiczeń Trzaskowskiego Część II. ustępów 25. Z gramatyki powtórzono systematycznie naukę o następstwie czasów i trybach, ze stylistyki, synonimiki i retoryki łacińskiéj wzięto przy lekturze najważniejsze prawidła. Co 14 dni wypracowanie domowe lub szkolne. W drugim kursie 1 wypracowanie wolne.

Język grecki: 4 godz. tygod. Lektura: w I. półr. Demostenesa Philip. I. II. w II., półr. z tragedyj Sofoklesowych: Antygona. Co miesiąc wypracowanie piśmienne.

Język polski: 3 godz. tygod. Z wypisów Mecherzyńskiego t. I. wzięto począwszy od Trembeckiego do końca i z t. II. ustępy poetyczne od str. I — 266 wraz z teoryą poezyi opisowej i lirycznej; ustępy prozaiczne od str. 343—493 z teoryą powieści obyczajowej i historycznej w połączeniu z historyczno-literackiemi uwagami według literatury Mecherzyńskiego. Maryą, Konrada Wallenroda, Przenajświętszą Rodzinę i Pana Tadeusza przeczytano w całości. Zadania jak w kl. V.

Język ruski: 2 godz. tygod. Nowszy okres literatury począwszy od Kotlarewskiego aż do r. 1860. Czytanie ustępów z II. części czytanki Barwińskiego w ten sposób jak w języku polskim Zadania jak w kl. VI.

Język niemiecki: Z wypisów Sommera przeczytano następujące ustępy:
a. prozaiczne: 21, 28, 29, 36, 38, 53, 55, 56, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 72, 75, 77, 78, 79, 86, 101, 102, 107, 108, 120, 125, 131, 132, 143, 148, 150, 154, 155, 156, 167.
b. poetyczne: 156, 252, 266, 267, 270, 273, 275, 276, 278, 282, 293, 297, 298, 305, 314, 316, 321, 331, 341, 345, 346, 348, 349, 350, 352, 355, 357, 360, 363, 367, 368, 370, 371-372, 373. — (Wszystko to podług najnowszego wydania), Prócz tego przeczytano wcałości Göthego Hermann und Dorothea i Iphigenie auf Tauris, a Szylera: Wilhelm Tell.

Historya powszechna: 3 godz. tygod. Historya nowa od odkrycia Ameryki aż do dzisiejszych czasów według niemieckiéj książki Pütza. Z historyi krajowéj od Zygmunta III. do końca z uwzględnieniem historyi cywilizacyi.

Matematyka: 3 godz. tygod. Algebra: Zrównania nieoznaczone 1. stopnia, zrównania 2. stopnia i wykładnicze o jednéj i dwóch niewiadomych, szeregi arytmet. i geometr. i zastósowanie ich do rachunku procentu składanego; nauka o połączeniach. Geometrya; Dokończenie trygonometryi, zastósowanie algebry do geometryi, zasady analitycznéj geometryi. Książki, ćwiczenia i zadania jak w kl. V.

Fizyka: 3 godz. tygod. Ogólne własności ciał, prawa związków i rozkładów chemicznych. o cieple, o ruchu i równowadze ciał stałych — podług książki Chlebowskiego.

Logika: 2 godz. tygod. Logika formalna podług książki Dr. J. Kremera.

VIII. KLASA.

Religia; 2 godz. tygod. Historya kościelna podług Robitscha w tłómacz. Jachimowskiego dla uczniów r. l. podług Doerflera dla uczniów r. g.

Łacina; 5 godz. tygod. Lektura; W I. półr. Tacyta Agricola w całości i Annales lib. II. rodz. 5 — 48. W II. półr. Horat. od 25, 3 satyry, 3 listy. Ćwiczenia stylistyczne jak w kl. VII. podług Trzaskowskiego. Zadania piśmienne jak w kl. VII. Cztery wypracowania wolne.

Greczyzna; 5 godz tygod. Przeczytano Sofoklesową tragedyą; „Ajas“ i Platona dialogi Kriton, Laches. Co miesiąc zadanie pismienne.

Język polski: 3 godz. tygod. Wzięto według Mecherzyńskiego historyą literatury 19. wieku począwszy od Adama Mickiewicza i przeczytano z Wzorów Mecherzyńskiego począwszy od Mickiewicza aż do końca wszystkie ustępy z autorów ostatniego okresu w połączeniu z estetycznymi uwagami nad tym przedmiotem; prócz tego przeczytano w całości: Pana Tadeusza, Jana Bieleckiego, Balladynę i Zemstę. Zadań piśmiennych 11.

Język ruski: 2 godz. tygod. Najnowszy okres literatury od r. 1860. Czytanie, rozbieranie i opowiadanie celniejszych ustępów w połączeniu z historyczno-literackiemi i estetycznemi uwagami według czytanki Barwińskiego część III. Zadania jak w kl. VI.

Język niemiecki; 4 godz. tyg. Przeczytano następujące dramata Szylera: Maria Stuart, Don Karlos, Wilhelm Tell. Z czytaniem połączono opowiadanie treści najprzód podług scen, potem podług aktów, wreszcie w całości, tudzież rozbierano charakterystykę główniejszych osób działających. Z poetyki wzięto podług Sommera naukę o poezyi epicznéj i dramatycznéj, a z literatury okres drugiego rozkwitu literatury od 1748 — 1832, mianowicie zaś życiorysy

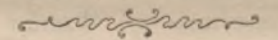
i działalność literacką Klopstocka, Wielanda, Herdera, Lessinga, Schillera i Göthego. Z Wypisów Sommera przeczytano nadto kilka ustępów tak prozaicznych, jak poetycznych. Zadań piśmiennych w całym roku szkolnym 13.

Historya i statystyka; 3 godz. tyg. W. I. półr. historya państwa austryjackiego według książki Hannaka w tłómacz. Sternala; w II. półr.: statystyka monarchii austryacko węgierskiéj podług książki Dr. Szaraniewicza.

Matematyka: 2 godz. tygod. Powtórzenie, uporządkowanie, zastósowanie w przykładach całego przedmiotu nauki. Co miesiąc jedno zadanie.

Fizyka: 3 godz. tygod. Hydrostatyka, Aerostatyka, magnetyzm i elektryczność, nauka o ruchu drgającym, akustyka i optyka, według książki Chlebowskiego.

Psychologia: 2 godz. tygod. Psychologia empiryczna na podstawie niemieckiéj książki Lindnera.

Nauki nadobowiązkowe.

dla uczniów bezpłatne.

1 Historya kraju rodzinnego w klasach III. IV., VI., i VII po 1 godzinie w tygodniu. Razem udział brało w téj nauce uczniów 132

2. Język francuski: 3 oddziały – po 2 godz. w tyg. Liczba uczniów 52

3. Kaligrafia: 2 godz. tygod. Liczba uczniów . . 38

4. Śpiew: 4 godz. w tygod. Pieśni kościelne i cerkiewne. Liczba uczniów 66

IV. Tematy do wypracowań piśmiennych.

A) w języku polskim.

KLASA V.

1. Opis żniwa.
2. Sądy pośmiertne u Egipcyan.
3. Osnowa dramatu Kochanowskiego „Odprawa posłów greckich.
4. Walka człowieka z przyrodą.
5. Jaki pożytek przynoszą nam rzéki.
6. Rej i jego zasługi w piśmiennictwie polskiém.
7. Ogień jako żywioł pożyteczny i szkodliwy.
8. Treść sielanki Szymonowicza p. n. Żeńcy.
9. Wielbłąd okrętem puszczy.
10. Przyczyna gniewu Achilesa i skutki tegoż (według Iliady).
11. Oszczędny a skąpy.
12. Przyczyny rozkwitu piśmiennictwa polskiego w epoce Zygmuntowskiéj.

Perfecki.

KLASA VI.

1. Ważność lasów w przyrodzie.
2. Jak pojmował Skarga obowiązki obywatela? (na podstawie jego kazań sejmowych).

3. Porównać życie ludzkie z podróżą.

4. Jakim ograniczeniom uległa w ciągu dziejów pierwotna władza konsulów rzymskich?

5. Jaki cel wytknął sobie Naruszewicz, pisząc satyrę „Chudy literat“ i w jaki sposób go osiągnął?

6. Porównać Karola Wielkiego z Bolesławem Chrobry.

7. Jakie szczególniéj zalety podnosi Sallusty u starożytnych Rzymian?

8 Osnowa Zofijówki Trembeckiego.

9. Ważność gruntownéj znajomości mowy ojczystéj.

10. Co było powodem klęski Kartagińczyków w drugiéj wojnie punickiéj.

11. Człowiek najbardziéj potrzebuje człowieka.

12. Mowa Regulusa w senacie rzymskim.

Stroka.

KLASA VII.

1. Jaki wpływ cywilizacyjny wywarło odkrycie Ameryki i drogi morskiéj do Indyi wschodnich?

2. Rozebrać znaczenie i wskazać wartość słów Mickiewicza: „Na głębszym fundamencie wyższy mur stać może — I wyższy tylko rozum na głębszéj pokorze“.

3. Skreślić na podstawie poematu Getego charaktery Hermana i Doroty i przedstawić wzajemny ich stosunek.

4. Porównać Gustawa Adolfa z Epaminondasem.

5. O unii lubelskiéj.

6. Przedstawić i umotywowywać psychologicznie uwolnienie Orestesa od furyj (według dramatu Getego „Iphigenie auf Tauris“).

7. W czém szukać należy powodu przywiązania człowieka do miejsca rodzinnego?

8. Pod jakimi względami przewyższa Europa Amerykę, a pod jakimi Ameryka Europę?

9. Jakim zasadom i cnotom obywatelskim zawdzięczał Rzym swoje panowanie nad światem?

10. W życiu narodów stają się częstokroć zewnętrzne niebezpieczeństwa źródłem potęgi i podniesienia się narodowego.

11. Skreślić i ocenić ze stanowiska etycznego charakter Konrada Wallenroda.

12. Jakich błędów uczący się młodzieniec szczególniéj unikać powinien.

Stroka.

KLASA VIII.

1. Jakie korzyści przynosi nam życie towarzyskie?
2. Charakterystyka Jacka Soplicy w poemacie Pan Tadeusz.
3. Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.
4. Ludwik XIV. w dziejach Francyi.
5. Charakterystyka Balladyny.
6. Fortes fortuna adiuvat. (udowodnić przykładami).
7. Zabiegi Luxenburgów około powiększenia potęgi domu swego.
8. Charakterystyka Jana Bieleckiego.
9. Na czém polega konieczność roli Papkina?
10. Małe rzeczy kolebką wielkich.
11. W życiu narodów stają się często zewnętrzne niebezpieczeństwa źródłem podniesienia się narodowego i wielkosci.

Perfecki.

B) w języku ruskim.

KLASA V.

1. Описъ похорону (zadanie domowe).
2. Пустыня и море—порôвнане (zadanie domowe).
3. Описъ зимы (zadanie domowe).
4. О невдячности Атенянъ для своихъ вспôвобывателѣвъ—на пôдставѣ знаныхъ житеписій Корнелія Непоса (zadanie domowe).
5. Переводъ и граматична анализа уступа зъ хрестоматіи: „О чтеніи святыхъ книгъ", (zadanie szkolne).
6. Переводъ Кироп: I, 2. „πατρὸς μὲν — αὐτοῖς ἐπέθεσαν" (zadanie szkolne).
7. Повѣстка на основѣ пословицѣ: „Хто въ лѣтѣ гайнуе той въ зимѣ голодуе" (zadanie domowe).
8. Переводъ уступа зъ хрестоматіи: „Поученіе къ братіи" ажъ до „будеши сынъ Богу" (zadanie szkolne).

9. Заслуги Лицинія Столона и Люція Секста около римской републики (zadanie domowe).

10. Рѣка и житє чоловѣка (порôвнанє) (zadanie szkolne).

11. Якй маємъ користи зъ рѣкъ (zadanie domowe).

12. Перекладъ Овидія Метаморф. I, 1 — 25 (zadanie szkolne).

Rużycki.

KLASA VI.

1. Велика княгиня Ольга после Несторовои лѣтописи.

2. Перевôдъ зъ старорускогo на малорускій языкъ зъ хрестоматіи Головацкого: „изъ житія Бориса и Глѣба характеры и братская любовъ въ дѣтскомъ возрастѣ".

3. Пріятности житя сельского.

4. Коваль клепле поки тепле, оповѣданье.

5. Черты характеру Публ. Сципіона на основѣ выкладу шкôльного.

6. О потребѣ науки въ молодости.

7. Передъ смертію никто щастливымъ назватися не може.

8. Народный характеръ Римлянъ а Грекôвъ.

9. Содержанье старорускои поемы: „Слово о плъку Игоревѣ".

10. Пожитокъ рѣкъ для краю.

11. Якъ собѣ постелишь такъ ся выспишь.

Gruszkiewicz,

KLASA VII.

1. Значенье вынайденя штуки друкарскои.

2. Характеръ Возьного въ оперетцѣ Котляревского „Наталка Полтавка".

3. Якй державы и въ якій способъ повстали на руинахъ державы римскои.

4. Чимъ выкликана перша бесѣда противъ Катиляны и ей розкладъ.

5. Житье Демостена.

6. Житье честного простолюдина после Основяненка.

7. Весна и молодôсть (порôвнанье).

8. Розвôй драмату въ Греціи.

9. Характеръ головной особы въ драмѣ Основяненка „Щира любовъ“.

10. Влывъ Ришилія и Мазаринія на ôтношеня Франціи и Европы.

11. О скôлько правдиве реченье: „vox populi vox dei“.

Gruszkiewicz.

KLASA VIII.

1. Зима и старôсть (порôвнанье).

2. Характеръ Кôндрата Бубненка Швидкого въ оповѣданю Стороженка.

3. Влывъ климату на розвôй физичный и умысловый чоловѣка.

4. Рѣка Дунай яко шляхъ торговельный и цивилизацiйный.

5. Заслуги монахôвъ въ середнихъ вѣкахъ.

6. Въ чѣмъ ся рôжнить житье гôрняка ôтъ подолянина.

7. Олимпійскî игрища и всемѣрнî выставки.

8. Характеръ „Сомка“ въ „Чорнôй Радѣ“ Кулѣша.

Gruszkiewicz.

C.) z języka niemieckiego.

KLASA V.

1. Übersetzung aus dem Polnischen. Jerzykowski II. Nro. 88. „Drożyzna w Rzymie“.

2. Inhaltsangabe der Ballade „der Graf von Habsburg“.

3. Übersetzung aus dem Polnischen. Jerzykowski II. Nro 98 „Waleczność Rzymian“.

4. Über die weltgeschichtliche Bedeutung der Phönizier.

5. Die Gründung Roms. (Nach der Lectüre des Livius).

6 Welchen Nutzen gewähren uns die Berge?

7. Der wilde Jäger von Bürger. (Prosaische Nacherzählung).

8. Über die Jugenderziehung bei den Spartanern.

9. Nutzen der Kohle.

10. Inhaltsangabe des Gedichtes „der getreue Eckart“.

11. Gute Bücher sind unsere besten Freunde.

12. Inhaltsangabe der Ballade „der Ring des Polykrates.“

13. Beschreibung des Donaustroms von der Quelle bis zur Mündung.

14. Nutzen und Schaden der Winde.

15. Über das Schicksal des Sängers Arion nach dem Schlegel'schen Gedichte.

16. Welche Bedeutung hat der Sonntag im menschlichen Leben.

17. Schilderung einer Überschwemmung.

18. Wüste und Meer mit einander zu vergleichen.

19. Wie wurde der an Ibykus begangene Mord gerächt?

20. Über den Nutzen des Wassers.

Berger.

VI. KLASA.

1. Dädalus und Ikarus, die ersten Luftschiffer.

2. Inhalt und Deutung der Parabel „Nacht und Tag“.

3. Über die Wanderzüge der Westgothen.

4. Der Ackerbau, die Grundlage aller Cultur.

5. Inhalt und Grundbedeutung der Ballade von Göthe „der Todtentanz“.

6. Vortheile und Nachtheile des Reichthums.

7. Kurze Lebensbeschreibung Hannibals.

8. Grundidee des Nibelungenliedes und kurzgefaßte Darstellung derselben.

9. Welche Bedeutung hat die Erfindung des Glases für die Wissenschaft?

10. Das Sprichwort „Übung macht den Meister“ ist zu erklären und durch entsprechende Beispiele zu begründen.

11. Folgen der Kreuzzüge.

12. Gedankengang und Grundidee der Ballade von Uhland „des Sängers Fluch“.

13. Über die Bedeutung der Photographie.

14. Inhalt und Erklärung des Schiller'schen Gedichtes „die Worte des Glaubens“.

15. Kurze Darstellung des Kampfes zwischen Rudolf von Habsburg und Ottokar von Böhmen.

16 Bedeutung der Vögel in Wald und Feld.

17 Gedankengang des Liedes von der Glocke.

18. Die Eisenbahnen — ihre Vor- und Nachtheile.

19. Über das Zusammentreffen des Odysseus mit dem Cyklopen Polyphem nach der Schullectüre.

20. „Die Elemente hassen das Gebild der Menschenhand". Sichller.

Berger.

KLASA VII.

1. Aus Mecherzyński's Przykłady i Wzory ist der Abschnitt „Potęga Bolesława Chrobrego" Seite 751—753 von Szajnocha ins Deutsche zu übersetzen.

2. Die Befreiung Spaniens von der arabischen Herrschaft.

3. Es ist der Unterschied der Charaktere des Pfarrers und Apothekers in Göthes Gedichte „Hermann und Dorothea" auseinanderzusetzen.

4. Auf Grundlage des Gedichtes Maria von Malczewski soll der Charakter der Heldin dieses Gedichtes geschildert werden.

5. Man vergleiche den Pausanias mit Wallenstein.

6. Der Tag ein Bild des menschlichen Lebens.

7. Darstellung des Verhältnisses zwischen Iphigenie und Thoas nach dem Drama Iphigenie auf Tauris.

8. Wodurch haben sich die Römer vor den Griechen ausgezeichnet?

9. Worin bestand die Heldenthat der Grażyna in dem gleichnamigen Gedichte des Mickiewicz?

10. Vorzüge der Wissenschaft vor dem Reichthum?

11. Die Idee der Freiheit in Schillers Wilhelm Tell.

12. Inhaltsangabe des Gedichtes Sobótka von Goszczyński.

13. Warum verschonte Cicero den Catilina als dessen Verrath offenkundig war?

14 Uiber das gegenseitige Verhältniß Geßlers und Wilhelm Tells.

Stroka.

KLASA VIII.

1. Welchen Einfluß hat Europa auf andere Welttheile ausgeübt?

2. Was ist Menschenkenntnis und wie wird sie erworben?

3. Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.

4. Auf welche Weise gelangte Mortimer zu dem Entschluße, Maria Stuart zu retten.

5. Über die Blüte des Herzogthums Österreich unter den letzten Babenbergern.

6. Welchen Einfluß hat die Universität in Wilna und das Lyceum in Krzemieniec auf die Entwickelung der polnischen Literatur im 19. Jahrhundert ausgeübt?

7. Schilderung des tragischen Ausgangs im Drama „Maria Stuart".

8. Die Dichtkunst — eine Bildnerin der Menschen.

9. Dampfkraft und Elektricität — ihre Bedeutung für die Gegenwart.

10. Die günstige Lage und historische Bedeutung von Constantinopel.

11. Charakteristik des Marquis Posa nach dem Drama Schillers „Don Karlos".

12. Welche Rolle spielt das Papier in der Welt?

13. Geschichtliche Bedeutung des Rheinflusses.

Berger.

D. Tematy do egzaminu dojrzałości.

1. Zadanie łacińsko-polskie. Ciceronis Tuscul. disp. II. 20: „Tunc, cum pueros Lacedaemone, adulescentes Olympiae aż do: haec ut imperet illi parti animi, quae obedire debet, id videndum est viro." według wydania R. Klotza.

2. Zadanie polsko łacińskie. Przełożyć z języka polskiego na łaciński z Weltera Sawczyńskiego dziejów starożytnych t. I. str. 30 od słów: „Cyrus wezwał — aż do: dalekiéj Indyi".

3. Zadanie greckie. Homeri Il IX. 156: „*Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα* — do: *οἵ μοι σκυζομένῳ περ 'Αχαιῶν φίλτατοί ἐστον*" według wydania Hocheggera.

4. Zadanie polskie. W życiu narodów są zewnętrzne niebezpieczeństwa często źródłem narodowego podniesienia się i wielkości (udowodnić przykładami z dziejów powszechnych).

5. Zadanie ruskie. Причины розширеня христіяньства.

6. Zadanie niemieckie. Das Wasser in seinen Beziehungen zur Erde und zum Menschen.

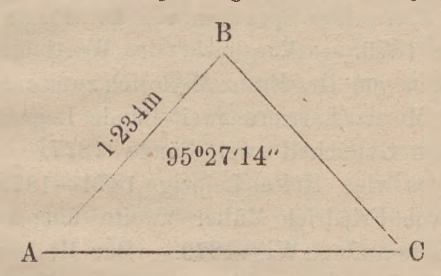
7. Zadanie matematyczne:

a) rozwiązać zrównanie:

$$\sqrt{\frac{5}{x^2}+49}-\sqrt{\frac{5}{x^2}-49}=7$$

b) Pewna gmina postanowiła do funduszu szkolnego, wynoszącego 25000 złr. i ulokowanego w kasie oszczędności na procencie składanym po $5\frac{1}{2}$ %. dodawać po 800 złr. na końcu każdego roku tak długo, póki fundusz ten nie wzrośnie do wysokości 50000 złr. Po iluż latach to nastąpi?

c) W trójkącie równoramiennym ABC bok AB wynosi 1·234 metr., kąt B 95° 27′ 14″. Znaleść długość boku AC i długość promienia koła wpisanego w tenże trójkąt.

V.

ŚRODKI NAUKOWE.

I. a) Zakupiono do biblioteki dla nauczycieli w ciągu roku szkolnego 1880 następujące dzieła: Maturitätsfragen aus der Mathematik zum Gebrauche für die obersten Classen der Gymnasien und Realschulen von Dr. Franz Walentin Wien 1879. — Handbuch der Geschichte Österreichs von Dr. Franz Krones fünfter Band Berlin 1879. — Hof und Staatshandbuch der österreichisch-ungarischen Monarchie für 1879. — Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi na rok 1879. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Dreissigster Jahrgang 1879. Zeitschrift für das Realschulwesen IV. Jahrgang Wien 1879. — Mittheilungen der k. k. geographischen Gesellschaft in Wien Band XXII (neue Folge XII)

Wien 1879. — Verordnungsblatt des Ministeriums für Cultus und Unterricht Jahrgang 1879. — Zeitschrift für das Realschulwesen V. Jahrgang Wien 1880. Regeln und Wörterverzeichniss für die deutsche Rechtschreibung Wien 1880. (12 egz.). — Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien Jahrgang 1880. — Verordnungsblatt des Ministeriums f. Cult. und Unterricht Jahrgang 1880. — Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi na rok 1880. — Heinrich Düntzer Schillers Don Karlos Leipzig 1873 — Venns deutsche Aufsaetze Wiesbaden 1880. — И. Опышкевича руска библіотека томъ I. И. II. Котляревского, Гоголя, Артемовского — Гулака Львôвъ 1877; томъ II писаня Квѣтки (Основяненка) Львôвъ 1878. — Mittheilungen der k. k. geographischen Gesellschaft in Wien 1880 Band XXIII (neue folge XIII) — Народнй оповѣдания Марка Вовчка томъ першій. Въ Львовѣ 1877. — Провідні идеі в письмах Шевченка Львів 1872. — Vergleichende Lautlehre der slavischen Sprachen von Dr. Franz Miklosich zweite Ausgabe Wien 1879. — Vergleichende Wortbildungslehre der slavischen Sprachen von Dr. Franz Miklosich zweite Ausgabe 1876. — Aesthetik von Moritz Larriere zwei Bände Leipzig 1873. — Poetik von Rudolph Gottschall zwei Bände 1877. — Virgils Aeneide von Karl Koppes vier Hefte Leipzig 1874—1878. — Allgemeine Ethnographie von Friedrich Müller zweite umgearbeitete und bedeutend vermehrte Auflage Wien 1879. — Dar Ministerstwa: Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften. Mathematisch Naturwissenschaftliche Classe Band LXV — LXXX.

b) Sprawiono następujące mapy: Kozenn. Mapa ścienna Europy.—Sydow Erdkarte. — Sydow Nord und Süd-Amerika. Sydow Australien. Sydow Asia. Sydow Afrika. Spruner et Bretschneider, historisch-geographischer Wand Atlas zur Geschichte Europas im Mittelalter bis auf die neue Zeit 10 Wandkarten. — Letouschek Tableau der physikalisch-geographischen Verhältnisse. — Launitz, Wandtafel des griechischen Theaters.

c) Zakupiono następujące szkolne książki służące częścią za podręczniki dla nauczycieli częścią dla wypożyczenia ubogim uczniom: Wypisy niemieckie dla szkół średnich ułożył na kl. III. Eduard Hamerski Lwów 1877 (3 egz.) — Zadania do tłómaczenia z polskiego na łacińskie dla średnich klas ułożył Dr. Antoni Jerzykowski oddział drugi Poznań 1886 (6 egz.). — Wypisy polskie dla klas niższych c. k. szkół gimnazyalnych i realnych Tom III.

Lwów 1878. (2 egz.). — Wypisy polskie dla klas niższych c. k. szkół gimn. i realnych. T. II Lwów 1878. — Antoniego Małeckiego gramatyka języka polskiego wyd. V. Lwów 1878 (6 egz.) Dr. M. Meiringa gramatyka łacińska dla szkół średnich i wyższych klas gimn. przez Ignacego Znamirowskiego Lwów 1869. — Dr. Karola Schenkla ćwiczenia greckie podług X. wyd. niem. oprac. Dr. Zygmunt Samolewicz wyd. III. Lwów 1879 (6 egz.). — Dra. Kluna geografia powszechna przez Germana i Starkla Lwów 1878 (8 eg.).— Dra. Jerzego Curtiusa gramatyka jęz. greckiego podług IX wyd. niem. oprac. Sternal i Samolewicz wyd. II. Lwów 1872. — Żywoty Korneliusza Neposa z objasnieniami i słownikiem dla szkół wydał prof. Dr. Antoni Jerzykowski II wyd. Poznań 1873. (5 eg.) — Wypisy niemieckie dla szkół średnich ułożył na kl. IV. Edward Hamerski Lwów 1877. (4 egz.) — Dzieje starego i nowego przymierza dla użytku szkolnej młodzieży opowiedział X. Antoni Tyc, część I. Dzieje starego przymierza V. wyd. Rzeszów 1877. — Исторія библійна старого и нового завѣта переложивъ на языкъ рускій В. И. пôсля Антонія Тыца часть I. старый завѣтъ. Weltera dzieje powszechne skrócone przełożył na jez. polski Zygmunt Sawczyński cz. III. Dzieje nowożytne wyd. IV. w Krakowie 1879. Руска читанка для низшихъ кл. сер. шк. ул. Юл. Романьчукъ. Выд. II. у Львовѣ 1879 двѣ части. — Руска читанка для низшихъ кл. сер. шк. ул. Ом. Партыцкій у Львовѣ 1871. Руска читанка для высшои гимназіи уложивъ Александеръ Барвиньскій три части Львôвъ 1870 — 1871. Дра. Михаила Осадцы граматика руского языка третье изданье пересмотрене Лепкимъ и Онышкевичомъ Львôвъ 1876 (2 egz.). — Gramatyka języka niemieckiego wyd. IV. (skróc. trzecie). Lwów 1875. — Weltera dzieje powszechne przez Sawczyńskiego Kraków 1878 trzy części. Prócz tego darowali abituryenci po złożeniu egzaminu dojrzałości do biblioteki kilkadziesiąt szkolnych książek dla wypożyczania ubogim uczniom.

d) Nabyto następujące książki przeznaczone dla lektury prywatnej uczniów: Józef Ignacy Kraszewski jego życie i zasługi, skreślił Bolesław Baranowski, książka pamiątkowa wydana w pięćdziesięcioletnią rocznicę pracy literackiej J. I. Kraszewskiego, Lwów 1879. (5 egz.). — Наша хата ул. Клемертовичь Львôвъ 1876.— Робинзонъ Крузо. Львôвъ 1877. — Страстный четверъ опов. Ник. Устыяновича, Львôвъ 1878. — Звѣрята шкôдиѣ и пожиточнѣ

въ господарствѣ нап. Закличьскій Львôвъ 1879. — Ластôвка, читанка для руского народу. Львôвъ 1874. — Нива, читанка для селянъ и мѣщанъ. Львôвъ 1877. — Оповѣданье про житье святыхъ мученикôвъ Бориса и Глѣба. — Розказы про небо и землю. — Старый Ефремъ нап. Ник. Устыяновичь. Львôвъ 1874. — Фармазоны нап. Федьковичь. — Салдатскій патретъ Квѣтки. — Перекотиполе Квѣтки. — Добре роби, добре и буде, Квѣтки. — Якъ ярмарковали Тарась съ своею жѣнкою. Львôвъ 1874. — Мотыль, читанка для руского народу. Лвôвъ 1879. — Про житье, написавъ В. Т.—Сестра опов. Марка Вовчка (2 егз.) Зоря, читанка для селянъ и мѣщанъ ул. Партыцкій. Львôвъ 1878. — Житье Тараса Шевченка Львôвъ 1876. -- Исторія Руси, двѣ части выд. коштомъ и заходомъ Просвѣты. — У пропасть дорога ховзка. Львôвъ 1879. — Маруся повѣсть Квѣтки вид. Желеховского. Львôвъ 1876 (2 егз.). —

II. Gabinetowi przyrodniczemu przybyło w r. 1880.: 1. Puchacz (Strix bubo) wypchany. 2. Tablice do organografii Lübena (15). 3. Zbiór grzybów (25 modelów gipsowych) Arnolda 4. — 4 tablic do geologii wydane przez Hochstettera.

III. Gabinetowi fizykalnemu przybyło w r. 1880.: 1. Wheatstona kalejdofon z 6 strojonemi prętami na podstawie. 2. Resonatory Helmholtza. 3 Przyrząd podług Lissajous. 4. Termofon. 5. Przyrząd do okazania tworzenia się pary w próżni i w powietrzu. 6 Calorimeter Laplaca i Lavosiera.

Fundusze zbiorów naukowych w r. szk. 1880.

Taksy wstępne	224 złr.	70 ct.
datki na rozbiory naukowe	401 „	— „
za duplikaty świadectw szkolnych	20 „	— „
Razem	645 „	70 „

VI. STATYSTYKA UCZNIÓW.

W klasie	Publicznych uczniów było z początkiem r. szk. 1880	Było z koń II. półr. 1880 uczn.			Klasyfikacya przy końcu roku szkolnego							Z uczniów przy końcu II. półr. klasyfikowanych było					
												Co do mowy ojczyst.			Co do religii		
		Publicznych	Prywatnych	Razem	celujący	I. stopień	poprawki po wakacyach	z tych zdało	II. stopień	III. stopień	nieegzamin.	Polak	Rusin	Niemiec	Rit. lat.	Rit. gr.	Staroz.
					Uczniów publicznych												
I.a.	41	34	2	36	3	15	7	6	2	7	—	23	11	—	20	11	3
I.b.	38	32	3	35	2	21	3	3	2	4	—	14	18	—	9	18	5
II.a.	33	31	3	34	5	16	6	6	1	3	—	20	11	—	17	11	3
II.b.	35	35	3	38	4	24	4	4	—	3	—	21	14	—	16	14	5
III.a.	31	29	—	29	2	19	4	4	1	3	—	18	11	—	17	11	1
III.b.	30	27	1	28	2	12	5	5	—	8	—	21	6	—	20	6	1
IV.	52	47	—	47	4	22	18	18	2	1	—	27	20	—	24	20	3
V.	35	27	—	27	5	13	8	8	—	—	1	18	9	—	11	9	7
VI.	26	22	—	22	4	15	3	3	—	—	—	14	8	—	13	8	1
VII.	20	23	—	23	7	10	5	5	1	—	—	13	9	1	12	9	2
VIII.	24	23	—	23	3	16	4	—	—	—	—	12	11	—	11	11	1
					Uczniów prywatnych												
					—	12	—	—	—	—	—	11	1	—	10	1	1
Razem	364	330	12	342	41	195	67	62	9	29	1	212	129	1	180	129	33

Opłata szkolna w r. 1880. wynosiła . . . . 2986 złr. 22 ct.
Uczniów od całéj opłaty uwolnionych było
z końcem r. szkolnego 168
Od połowy opłaty uwolniony był 1
Stypendya pobierało z końcem roku szkoln. uczn. 10
Kwota stypendyów wynosiła ogółem . . . . 1352 złr.

VII.

Fundusz zapomogi ubogich uczniów.

Przy tutejszym zakładzie istnieje kasa funduszu zapomogi uczniów gimnazyalnych, Fundusz ten powstał z dobrowolnych składek nauczycieli zakładu i gminy miasta Kołomyi, jakotéż urządzonych na ten cel zabaw i z części narastających odsetków. Obecnie wynosi kwotę 2213 złr. 34½ ct.

Dwie trzecie odsetków obraca się na zapomogę uczniów, a jednę trzecią przyłącza się do kapitału.

VIII.
Lokacye uczniów publicznych.

Klasa I a.

Celujący.

1. Budzianowski Ignacy
2. Cięglewicz Bronisław
3. Siwinski Michał

Stopień pierwszy.

4. Neweśtiuk Jakób
5. Gotfried Jerzy
6. Mykietiuk Antoni
7. Doliński Dymitr
8. Thader Otmar
9. Bilski Wiktor
10. Łukasiewicz Eugeniusz
11. Wojciechowski Zygmunt
12. Briller Leon
13. Sylwester Leon
14. Agopsowicz Grzegorz
15. Łubkowski Jędrzej
16. Ziemiański Jan
17. Goszuwatiuk Jan
18. Dąbczewski Bohdan

Baumgärtner Michał
Gorecki Stefan
Nowożeniuk Grzegorz
Nowożeniuk Włodzimierz
Smrza Roman
Solecki Kazimierz

Stopień drugi otrzym. 3
Stopień trzeci otrzym. 7

Klasa I b.

Celujący:

1. Proskurnicki Michał
2. Nowicki Bazyli

Stopień pierwszy:

3. Zlepko Klemens
4, Płeszkan Jan
5. Tkacz Michał
6. Kirchner Zygmunt
7. Fedusiewicz Emil
8. Kiernicki Maciéj
9. Swoboda Wiktor
10. Łuczyński Adolf
11. Bilińkiewicz Marceli
12. Rusin Michał
13. Semeniuk Szymon
14. Bursa Mieczysław
15. Pidłeśniuk Bazyli
16. Zaręba Marek
17. Elenberg Izaak
18. Kasparek Jan
19. Milanowicz Teoder
20. Bojarski Jan
21. Lewicki Teodozy
22. Kiesler Hersch
23. Misiński Wincenty

Friedmann Juda
Hewko Michał
Werner Bronisław

Stopień drugi otrzym. 2
Stopień trzeci otrzym. 4

Klasa II a.

Celujący:

1. Sanojca Józef
2. Rybczuk Prokop
3. Lubowiecki Stanisław
4. Nowosielski Antoni
5. Hładij Emilian

Stopień pierwszy:

6. Gottlieb Jędrzéj
7. Jarosiewicz Jarosław
8. Spritzer Adolf
9. Vinzenz Jan
10. Heller Maksymilian
11. Gawański Aleksander
12. Dwernicki Tadeusz
13. Pizar Władysław
14. Pechnik Ubald
15. Bajer Józef
16. Stekiewicz Teodor
17. Silberbusch Abraham
18. Rusin Alexander

19. Wessely Karol
20. Lewicki Rudolf
21. Ładziński Julian
Heller Jan
Hlebowicki Sofron
Jasinski Hipolit
Kałytczuk Jan
Kleinmann Chaskiel
Sozański Władysław

Stopień drugi otrzym. 1
Stopień trzeci otrzym. 3

Klasa II b.

Celujący:

1. Rudnickj Michał
2. Pieściorowski Szczęsny
3. Przybysławski Kazimierz
4. Zien Mojżesz

Sopień pierwszy:

5. Pliszewski Jan
6. Czarnik Marceli
7. Kozłoski Maxymilian
8. Poniczewski Szymon
9. Kulczycki Włodzimierz
10. Baczyński Jan
11. Kusznieruk Antoni
12. Liebhart Gustaw
13. Waller Leib
14. Kurcer Edmund
15. Doliński Józef
16. Hryhorczuk Eliasz
17. Reisner Joachim
18. Lewicki Roman
19. Biłaszewski Mikołaj
20. Woroniecki Józef
21. Pawłowski Jan
22. Brossmann Władysław
23. Ellenberg Józef
24. Madejski Mieczysław
25. Sokol Tadeusz
26. Łuczyński Jan
27. Parfanowicz Zygmunt
28. Wesołowski Włodzimierz
Brzeziński Roman
Lewicki Leon
Piotrowicz Wiktor
Szwed Antoni

Stopień trzeci otrymało 3

Klasa III a.

Celujący:

1. Stępień Włodzimierz
2. Marcinkiewicz Stanisław

Pierwszy stopień:

3. Krajczycki Zygmunt
4. Swaryczewski Mikołaj
5. Nawrocki Aleksy
6. Janelli Antoni
7. Kiszelka Ernest
8. Zarzycki Antoni
9. Bojarski Emil
10. Kulczycki Maryan
11. Jaworski Tytus
12. Demianczuk Aleksander
13. Stetkiewicz Jan
14. Tebinka Seweryn
15. Madeyski Bartłomiej
16. Iwanicki Mikołaj
17. Kruszelnicki Włodzimierz
18. Krajczycki Kazimierz
19. Raynoch Antoni
20. Künstler Michał
21. Chołoniewski Wacław
Babij Teodor
Bojczeniuk Mikołaj
Stępień Antoni
Tchórzewski Aleksander

Stopień drugi otrzymał 1
Stopień trzeci otrzymało 3

Klasa III b.

Celujący:

1. Dylski Ludwik
2. Malarski Szczęsny

Pierwszy stopień:

3. Bogochwalski August
4. Wesołowski Emil
5. Hlebowicki Teofil
6. Dziuganowski Józef
7. Kamiński Leopold
8. Holyński Jan
9. Pikulski Wiktor
10. Gyurkovich Leon
11. Walawski Konstanty
12. Bursa Stanisław
13. Kisielewski Julian
14. Olonkowski Józef

Alexandrowicz Walery
Dębicki Stanisław
Prelicz Gustaw
Sieniutowicz Józef
Stec Antoni

Stopień trzeci otrzym. 8

Klasa IV.

Celujący:

1. Dudyk Julian
2. Młodzianowski Stanisław
3. Matejków Teodor
4. Młodzianowski Józef

Stopień pierwszy:

5. Karaczewski Mikołaj
6. Wołoszyn Teodor
7. Liebhart Emeryk
8. Nowakowski Filip
9. Kiszelka Emil
10. Dwernicki Stanisław
11. Teodorowicz Jan
12. Kolankowski Mikołaj
13. Zaleski Bolesław
14. Kałytczuk Michał
15. Hołyński Jan
16. Rittigstein Max
17. Kiesler Szymon
18. Oryszczuk Bazyli
19. Skalski Mieczysław
20. Kodrębski Włodzimierz
21. Harasymiuk Bazyli
22. Lubowiecki Józef
23. Czarkowski Józef
24. Scheyer Wilhelm
25. Gawański Seweryn
26. Burnatowicz Władysław

Białaszewski Mikołaj
Bloch Franciszek
Ellenberg Eliasz
Gludovics Artur
Komonicki Józef
Lewicki Józef
Lewicki Włodzimierz
Lubowiecki Kazimierz
Mołczkowski Leonidas
Mück Feliks
Mudrak Włodzimierz
Przybyłowski Władysław
Rudnicki Roman
Stefaniuk Teodor
Studzieniecki Józef
Sucharowski Grzegorz
Temnicki Jan
Ziemiański Leon

Stopień drugi otrzym. 2
Stopień trzeci otrzym. 1

Klasa V.

Celujący:

1. Rudnicki Nestor
2. Czerniatowicz Józef
3. Szmerykowski Eustachy
4. Resch Mojżesz
5. Chomin Hipolit

Stopień pierwszy:

6. Czechowicz Władysław

7. Rath Dawid
8. Lachs Jakób
9. Künstler Henryk
10. Lisowski Jan
11. Huller Jakób
12. Wieselberg Simche
13. Woroniecki Tadeusz
14. Curkowski Julian
15. Terlecki Atanazy
16. Szczepański Tadeusz
17. Łukasiewicz Mikołaj
18. Kawecki Zdzisław

Bilinkiewicz Emil
Biliński Maryan
Goldhaber Izydor
Kratochwil Józef
Kropatschek Władysław
Ostafijczuk Michał
Wojcikiewicz Kazimierz

Klasa VI.

Celujący:

1. Lewicki Maksymilian
2. Pechnik Guido
3. Fiszer Zygmunt
4. Szydłowski Józef

Stopień pierwszy:

5. Janiszewski Władysław
6. Kmicikiewicz Włodzimierz
7. Walewski Kazimierz
8. Balabajder Józef
9. Lewicki Zenobiusz
10. Bernhaut Wilhelm
11. Kosiński Antoni
12. Bilinkiewicz Teofil
13. Miltsovits Jan
14. Mysyk Bazyli
15. Juziuk Michał
16. Kawecki Stanisław
17. Słowicki Szczepan
18. Jaworski Karol
19. Gutter Ludwik

Holinacz Jan
Dębicki Kazimierz
Lewicki Jarosław

Klasa VII.

Celujący:

1. Kulczycki ~~Włodzimierz~~ Julian
2. Vincenz Alexander
3. Sienkiewicz Józef
4. Hulles Mojżesz
5. Krasicki Mikołaj
6. Szydłowski Leon
7. Szuchiewicz Mikołaj

Pierwszy stopień:

8. Michalewski Bronisław
9. ~~Hart~~ Eugeniusz Hart
10. Wolf Józef
11. Kulczycki Włodzimierz
12. Bladowski Edward
13. Liginowicz Antoni
14. Knapp Karol
15. Mościcki Jan
16 Zaleski Kazimierz
17. Kmicikiewicz Mikołaj

Androchowicz Michał
Cieński Józef
Krzanowski Aleksander
Marmorosch Maurycy
Szmerykowski Jerzy

Stopień drugi otrymał 1

Klasa VIII.

Celujący:

1. Kolankowski Franciszek
2. Czauderna Julian
3. Kulczycki Roman

Stopień pierwszy:

4. Wesołowski Mikołaj
5. Kułczycki Klemens
6. Müller Emil

7. Rittigstein Hermann
8. Żurakowski Karol
9. Murdzak Teodor
10 Jarosiewicz Roman
11. Krasuski Władysław
12. Mieczychowski Mieczysław
13. Kawecki Ignacy
14. Żurakowski Jan
15. Walawski Jan
16. Sheybal Wiktor
17. Zrażewski Konstanty
18. Ilnicki Wincenty
19. Scherf Ludwik

Czterem uczniom pozwolono przystąpić po feryach do examinu poprawczego.

Wynik egzaminu dojrzałości.

Zgłosiło się do examinu uczniów publicznych . . . 22
„ „ „ „ externistów 7

Chlubne świadectwa dojrzałości otrzymali:

1. Czauderna Julian 2. Kolankowski Franciszek
3. Kulczycki Roman.

Za dojrzałych uznani:

4. Dorundiak Szymon (exter.)
5. Jarosiewicz Roman
6. Kawecki Ignacy
7. Krasuski Władysław
8. Kulczycki Klemens
9. hr. Komorowski Suffczyński (externista)
10. Mieczychowski Mieczysław
11. Müller Emil
12. Murdzak Teodor
13. Onucki Jan
14. Rittigstein Herman
15. Roszko Antoni (externista)
16. Sheybal Wiktor
17. Tymoczko Józef (extern.)
18. Walawski Jan
19. Wandyk Jan
20. Wesołowski Mikołaj
21. Zrażewski Konstanty
22. Żurakowski Jan
23. Żurakowski Karol

Reprobowano na pół roku publicznych 2
„ „ „ externistę 1
„ bez terminu externistów 2

Jeden abituryent publiczny przeznaczony do examinu poprawczego z jednego przedmiotu zmarł przed tymże egzaminem.

Z abituryentów uznanych za dojrzałych udaje się

na teologią	4 publicznych	i 2 externistów
na prawo	8 „	i 1 externista
na medycynę . . .	1 publiczny	
na filozofią	1 publiczny	i 1 externista

stanowczo nieoświadczyło się 5.

